

SOMMAIRE
(LXXXVI, 1-2)

ARTICLES

SAUGET J.-M. — Un nouveau témoin de collection d'Apophthegmata Patrum : le Paterikon du Sinai Arabe 547	5
FARAG F. R. — The Technique of Research of a Tenth-Century Christian Arab Writer : Severus Ibn Al-Muqaffa	37
BLAU J. — Sind uns Reste Arabischer Bibelübersetzungen aus Vorislamischer Zeit erhalten geblieben?	67
ALCOCK A. — Cyrus the Mukaukas and Melkite Patriarch of Alexandria : Un trafiquant de chair blanche?	73
FIEY J. M. — Chrétientés syriaques du Ḥorāsān et du Ségestān	75
VÖÖBUS A. — Nouvelles sources de l'Octateuque Clémentin Syriaque	105
STONE M. E. — An Armenian Tradition Relating to the Death of the Three Companions of Daniel	111
LAFONTAINE G. — Une vie grecque abrégée de Saint Grégoire l'Illuminateur (Cod. Sin. Gr. 376)	125
MASHIAH Y. — In Search of an Insane Universe	147
VYČICHL W. — Augila Studien zur Nordafrikanischen Toponymie	175
LOUNDINE A. G. — Deux inscriptions sabéennes de Mārib	179
GIGNOUX Ph. — Étude des variantes textuelles des inscriptions de Kirdir. Genèse et Datation	193

BIBLIOGRAPHIE

Jahrbuch für Antike und Christentum. Jahrgang 14, 1971 (A. DE HALLEUX), p. 217. — Irfan SHAHĪD, *The Martyrs of Najrān. New Documents* (A. DE HALLEUX), p. 219. — Luise ABRAMOWSKI et Alan E. GOODMAN, *A. Nestorian Collection of Christological Texts, Cambridge University Library Ms. Oriental 1319. Edited and Translated* (A. DE HALLEUX), p. 222. — Emmanuel-Pataq SIMAN, *L'expérience de l'Esprit par l'Église d'après la tradition syrienne d'Antioche* (A. DE HALLEUX), p. 227. — H. J. W. DRIJVERS, *Old-Syriac (Edessean) Inscriptions. Edited with an Introduction, Indices and a Glossary* (A. DE HALLEUX), p. 228. — Michael BREYDY, *Kult, Dichtung und Musik im Wochenbrevier der Syro-Maroniten. II : Texte. Breviarium Diurnale* (A. DE HALLEUX), p. 229. — Jacob VELLIAN, *East Syrian Evening Services* (A. DE HALLEUX), p. 231. — Joseph NASRALLAH, *Catalogue des manuscrits du Liban* (A. DE HALLEUX), p. 232. — S. M. STERN (†) et Sofie WALZER, *Three Unknown Buddhist Stories in an Arabic Version* (A. DE HALLEUX), p. 233. — *Heilige aus dem alten Russland* (A. DE HALLEUX), p. 234. — *Jahrbuch für Antike und Christentum. Jahrgang 13, 1970* (A. DE HALLEUX), p. 234. — *Dumbarton Oaks*

LE MUSÉON

REVUE D'ÉTUDES ORIENTALES

FONDÉ EN 1881 PAR CH. DE HARLEZ

SUBVENTIONNÉ PAR LE GOUVERNEMENT ET PAR LA FONDATION UNIVERSITAIRE

LXXXVI, 3-4

LOUVAIN

LE FLORILÈGE DU COD. VATOPÉDI 236
SUR LE CORRUPTIBLE ET L'INCORRUPTIBLE

LE MUSÉON
REVUE D'ÉTUDES ORIENTALES
PUBLIÉE PAR L'ASSOCIATION SANS BUT LUCRATIF
« LE MUSÉON »

LE MUSÉON paraît actuellement en deux volumes doubles par an.

Prix de l'abonnement annuel, payable d'avance : 1000 FB, port non compris.

Adresse de la Rédaction (articles, épreuves, revues en échange, livres pour compte rendu) : Prof. G. GARITTE, 9, Avenue des Hêtres (Beukenlaan), 3030 HÉVERLÉ-LOUVAIN (Belgique).

Adresse de l'Administration (abonnements, vente de volumes d'années écoulées) : LE MUSÉON, « Imprimerie Orientaliste », B.P. 41, 3000 LOUVAIN (Belgique).

Compte chèques postaux : Bruxelles, n° 3187.15 de « Le Muséon », Héverlé-Louvain.

Banque : Société Générale de Banque, Louvain (Héverlé), compte n° 18350.

Le cod. Athos, Vatopédi 236 (olim 620), beau manuscrit du XIIe siècle, contient une précieuse collection de textes théologiques, dont certains ne se retrouvent nulle part ailleurs. Il est connu depuis longtemps¹, a été photographié plusieurs fois, et pourtant il n'a jamais été analysé de façon exhaustive. Il n'est donc pas surprenant qu'il permette encore des découvertes intéressantes.

Tel est le cas, me semble-t-il, du florilège sur le corruptible et l'incorruptible, attribué contre toute vraisemblance à Léonce de Byzance, qui occupe ses fol. 21v-37v. Dès la première lecture, en effet, il apparaît qu'il s'agit d'une collection d'origine monophysite (sévérienne) maladroitement chalcédonisée. Le nom de Léonce de Byzance, que l'on retrouve plus loin (Léonce moine) au début d'un fragment de l'*Expositio fidei* du pseudo-Grégoire le Thaumaturge, n'est qu'un des éléments du déguisement.

Ce florilège est divisé en cinq chapitres, mais les places indiquées pour les débuts du IIe et du Ve chapitre sont déraisonnables et l'édition que nous préparons pour la série grecque du *Corpus Christianorum*, tout en maintenant les cinq chapitres, les répartira différemment. Le premier chapitre est un florilège biblique en trois paragraphes, suivi d'un bref commentaire. Le chapitre II est un long extrait d'une lettre de Sévère d'Antioche à Timothée III archevêque d'Alexandrie (an. 517-535). Le manuscrit place le début du IIe chapitre au début du second paragraphe du florilège biblique, ce qui n'a aucun sens. Le court chapitre IV s'achève par une profession de foi et est suivi par un nouveau titre : "Ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀφθαρτὸν τὸ τοῦ κυρίου σῶμα, τούτέστιν ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον. Après cela, le manuscrit cite quelques textes de S. Irénée, de S. Ignace et de S. Grégoire le Thaumaturge. Puis il répète ce titre et fait commencer là son V^e chapitre. Peut-être avait-il une raison (changement de source?), mais cette coupure est choquante.

Nous n'espérons pas pouvoir publier intégralement cet opuscule

¹ Il a été utilisé notamment par R.P. CASEY, *Serapion of Thmuis against the Manichees* (Harvard Theol. Stud. 15), Cambridge (Mass.), 1931, et par Ed. SCHWARTZ, *Publizistische Sammlungen zum Acacianischen Schisma* (Abh. der Bayer. Akad. der Wiss., Phil.-hist. Abt., N.F., Heft. 10), München, 1934, p. 125-150.

(en appendice à l'édition des œuvres de Léonce de Byzance préparée par le R.P. Brian E. Daley, S.J.) avant plusieurs années. Il nous a donc paru utile de donner immédiatement une analyse détaillée de ce florilège avec l'édition des textes les plus intéressants. Comme un certain nombre des fragments des Pères proviennent manifestement des traités de Sévère d'Antioche contre les thèses de Julien d'Halicarnasse, nous aurons souvent l'occasion de citer la version française de ces œuvres publiée par M. Robert Hespel dans le *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium*. Nous emploierons les abréviations suivantes :

Hespel I : *CSCO* vol. 245 (*Scriptores Syri*, Tomus 105). *Sévère d'Antioche. La polémique anti-julianiste*, I, Premier échange de lettres. — Deuxième échange de lettres. — Critique du Tome de Julien. — Troisième échange de lettres. — Réfutation des *Propositions hérétiques*, traduit par Robert HESPEL, Louvain, 1964.

Hespel II A : *CSCO* vol. 296 (*Scriptores Syri*, Tomus 125). *Sévère d'Antioche. La polémique anti-julianiste*, II A, *Le Contra Additiones Juliani*, traduit par Robert HESPEL, Louvain, 1968.

Hespel II B : *CSCO* vol. 302 (*Scriptores Syri*, Tomus 127). *Sévère d'Antioche. La polémique anti-julianiste*, II B, *L'Adversus Apologiam Juliani*, traduit par Robert HESPEL, Louvain, 1969.

Hespel III : *CSCO* vol. 319 (*Scriptores Syri*, Tomus 137). *Sévère d'Antioche. La polémique anti-julianiste* III. *L'Apologie du Philalèthe*, traduit par Robert HESPEL, Louvain, 1971.

Λεοντίου μοναχοῦ Βυζαντίου, Περὶ φθαρτοῦ καὶ ἀφθάρτου καὶ ὅτι τὸ σῶμα τοῦ κυρίου πρὸ τῆς ἀναστάσεως φθαρτόν, μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν ἀφθαρτόν.

Κεφάλαιον Α'

"Ὅτι τὸ τῆς φθορᾶς ὄνομα εὐρίσκομεν παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ κατὰ διαφόρων κείμενον σημασιολογιῶν.

1. Περὶ τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν φθορᾶς.

Gen. 6, 11-12. — *Judices* 2, 19. — *II Chron.* 26, 16; 27, 2. — *Hier.* 12, 10; 28, 25; 5, 26; 6, 28; 28, 8. — *Thren.* 4, 20. — *Ezech.* 16, 52; 20, 44; 28, 16-17. — *Iob.* 33, 29-30 (Theodotion). — *Ps.* 13, 1; 106, 20. — *I Cor.* 3, 16-17; 15, 33. — *II Cor.* 11, 3. — *Ephes.* 4, 20-22. — *I Tim.* 6, 3-5. — *II Tim.* 3, 8. — *II Petr.* 1, 4; 2, 12-13; 2, 18-19.

2. "Ὅτι φθορὰ λέγεται καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος, τουτέστιν ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, εἴτε ἐξ ἀναρέσεως, εἴτε ἐξ ἄλλης αἰτίας συμβαίη, καὶ ἢ κατ' αὐτὸν γινομένη τῷ σώματι παντελῆς διάλυσις.

Gen. 6, 13; 9, 11. — *Lev.* 26, 39. — *Judices* 20, 25; 20, 35. — *I Reg.* 23, 10. — *II Reg.* 1, 14; 11, 1; 24, 16. — *IV Reg.* 18, 25; 19, 11-12. — *II Chron.* 12, 7; 12, 12; 25, 16; 35, 21. — *Is.* 24, 1; 24, 3; 54, 16. — *Hier.* 13, 8-10; 15, 3; 15, 6. — *Ezech.* 22, 31. — *Dan.* 9, 26. — *Soph.* 3, 6. — *Ps.* 15, 10; 48, 10; 54, 24; 77, 38; 139, 12. — *I Cor.* 9, 25; 15, 53; 15, 42. — *Act.* 2, 30-31; 13, 35-37. — *I Petr.* 1, 18-19.

3. Καὶ αὐθις ὅτι τὰ ἐκ φύσεως ἐπισυμβαίνοντα τῶν ἀνθρώπων πάθη οἷον πείνα, δίψα καὶ κόπος καὶ ἡ ἐκ φόβου ἐπιγενομένη ἀλλοίωσις, ἔτι γε μὴν καὶ <αἱ> ἐξῶθεν ἐπιγινόμεναι κακώσεις, εἴτε καὶ διὰ τὴν εὐσέβειαν, εἴτε καὶ δι' ἁμαρτιῶν ἔκτισιν, φθορὰ λέγεται · εὐρήσει δὲ κατὰ τῶν σωμάτων τὸ τοιοῦτον φερόμενον εἶδος τῆς φθορᾶς.

Gen. 41, 4-6. — *Exod.* 18, 17-18. — *Lev.* 19, 27; 22, 22-25. — *Deut.* 28, 22; 34, 7. — *Dan.* 3, 92; 6, 23; 10, 8. — *Malach.* 1, 14. — *Iob.* 15, 32; 31, 26. — *Prov.* 10, 5. — *II Cor.* 4, 16.

4. Ἐπειδὴ τινες ἀκούοντες ἐν ταῖς γραφαῖς φθορὰν καὶ καταφθορὰν καὶ διαφθορὰν², δῆθεν εὐλαβοῦνται λέγειν τὴν τοῦ κυρίου σάρκα τὴν ὁμοούσιον ἡμῖν φθαρτὴν εἶναι πρὸ τῆς ἀναστάσεως, οἱ ταύτην ἀσθενῆ καὶ παθητὴν καὶ θνητὴν λέγειν μὴ δεδιότες, ἀγνοοῦντες ὅτι ἡ τούτων δεκτικὴ σὰρξ φθαρτῆς τυγχάνει φύσεως, καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ ἀπόστολος φησιν · « Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκουμεν »³. ὡς γὰρ ἴδιον θεοῦ ὑπάρχον σῶμα, ὑπερέβη πάντα τὰ ἀνθρώπινα. 2. Δέον δὲ ἐστὶ μαθεῖν αὐτοὺς ἐπιζητοῦντας τί ἐστὶ καταφθορὰ καὶ φθορὰ, τοιγαροῦν τὸ ἐν τῇ Γενέσει εἰρημένον · « Καὶ εἶδε κύριος τὴν γῆν καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς »⁴. Ὁδοὺς οἶδεν ἡ γραφὴ τὰς ἐκάστου πράξεις, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος τοῖς Ἀθηναίοις⁵. « Ἔϊασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν »⁶, καὶ ὁ ψαλμωδός · « Πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν »⁷. « Κατέφθειρεν οὖν πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς »⁸, τουτέστι κατέχεαν αὐτῶν τὰς ἐναμάρτους πράξεις, ἐν αἷς κατέφθειραν ἑαυτοὺς καὶ τὴν γῆν. Διὸ λέγει ὁ θεὸς τῷ Νῶε · « Ἴδου ἐγὼ καταφθείρω αὐτοὺς καὶ τὴν

² φθορὰν - διαφθ. *scripsi* (Vide infra, § 5); καταφθ. κ. διαφθ. *in textu cod.* + καὶ φθορὰν *in marg.*, *cum signo post* καταφθορὰν.

³ *II Cor.* 5, 16.

⁴ *Gen.* 6, 12.

⁵ *Leg. Λυκαονίους.*

⁶ *Act.* 14, 16.

⁷ *Ps.* 80, 13.

⁸ *Gen.* 6, 12.

γῆν »⁹. Καὶ τίς αὐτῆ ἢ καταφθορά, λέγει ὁ θεός · « Ἐξαλείψω πᾶσαν σάρκα ἐν ἣ ἔστι πνεῦμα ζωῆς ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ »¹⁰. Ἐκεῖ μὲν καταφθορὰν τὴν διὰ πράξεως, ὧδε δὲ καταφθορὰν τῆς αὐτῶν ἐξαλείψεως. 3. Τί οὖν ὅτι τὸν¹¹ Νῶε ἐκ πάντων σφύζει; Οὐκ ἦν καὶ αὐτὸς φθαρτός; Οὐχὶ ἄνθρωπος τὴν φύσιν; Ναί, ἀλλ' οὐ κατέφθειρεν ἑαυτὸν ταῖς ἐκείνων πράξεσιν · ἄλλο γὰρ τὸ εἶναι φθαρτῆς φύσεως καθὼς ἐκ γῆς ἐξ οὐκ ὄντων ἐδημιουργήθη ὑπὸ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, εἰς ἀφθαρσίαν δὲ διεκράτει διὰ τὴν δοθείσαν αὐτῷ χάριν, καὶ ἄλλο τὸ ἐξ ἀπατηλοῦ γνώμης ἑαυτὸν καταφθεῖρειν. 4. Ἐροῦμεν δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ Ἐξόδῳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ περὶ Μωσέως καὶ τοῦ λαοῦ εἰρημένον. Ἰσοῦρ γάρ, ὁ γαμβρὸς Μωσῆ, ἔωρακὼς αὐτὸν μὲν καθήμενον, τὸν δὲ <λαὸν>¹² προϊστάμενον ἐκ πρωΐθεν ἕως δείλης · καὶ ὁ Μωσῆς ἐνομοθέτει τὸν νόμον τοῦ θεοῦ καὶ τὰ προστάγματα, ὁ δὲ λαὸς ἀσμένως ἐμάνθανεν¹³. Εἶπεν δὲ Ἰσοῦρ ὁ γαμβρὸς Μωσῆ, συμπαθήσας τῷ¹⁴ κόπῳ τοῦ νομοθέτου καὶ τῶν νομοθετουμένων · « Βαρύ σοι ποιεῖν τὸ ῥῆμα τοῦτο · οὐ δυνήσῃ ποιεῖν αὐτὸ μόνος. Φθορὰ καταφθάρησῃ ἀνυπομονήτῳ καὶ σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗτος »¹⁵. Ὡδε δείκνυσιν ἡ γραφὴ φθορὰν τὴν φυσικὴν τὴν ἀδιάβλητον, τουτέστι τὴν ἀναμάρτητον · ἐν τούτῳ γὰρ οὔτε Μωσῆς νομοθετῶν, οὔτε ὁ λαὸς μαθητιῶν ἡμάρτανεν, εἰ καὶ ἄλλοτε καὶ πλειστάκις ἡμάρτον, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ τῷ μέρει. 5. Ἐτι δὲ προσθῶμεν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ εἰρημένον. Οὗτος γὰρ ἀγγελικῆς ὀπτασίας ἠξιωμένος καὶ τῇ καταπλήξει τῆς θεᾶς πεσὼν πρὸς τὴν γῆν, λέγει πρὸς τὸν ἄγγελον · « Κύριε, ἐν τῇ ὀπτασίᾳ μου ἐστράφη τὰ ἐντός μου ἐν ἐμοί »¹⁶, « καὶ οὐκ ἐκράτησα ἰσχύος καὶ ἡ δόξα μου μετεστράφη εἰς διαφθοράν »¹⁷. Τίς ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς καθαρότης, ἡ τοῦ προσώπου ἰλαρότης; Ὁμως ὑφεμένης τῆς τοῦ σώματος εὐχροίας καὶ τῆς ψυχῆς δειλωθείσης¹⁸ ὁμολογεῖ ἑαυτὸν διεφθάρθαι. Ἴδε οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ἡμῶν δέδεικται ὅτι ἡ φθορὰ καὶ καταφθορὰ καὶ διαφθορὰ οὐ μόνον πρὸς τὰ ἐνάμαρτα πάθη λέγεται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα. Εἰρήκαμεν δὲ ἀνωτέρω ὅτι καὶ ἡ παντελῆς ἐξάλειψις καταφθορὰ λέγεται, ὡς

⁹ Gen. 6, 13.

¹⁰ Gen. 6, 17; 9, 15.

¹¹ Τίς οὖν ὅτι τῷ cod.

¹² λαὸν addidi.

¹³ Cf. Exod. 18, 13-17.

¹⁴ συμπ. τῷ: συμπατησάτω cod.

¹⁵ Exod. 18, 18.

¹⁶ Dan. 10, 16.

¹⁷ Dan. 10, 8.

¹⁸ δειλωθείσης cod., fortasse recte, sed alibi verbum invenire non potui.

τὸ « καταφθεῖρω αὐτοὺς καὶ τὴν γῆν »¹⁹ καὶ « ἐξαλείψω πᾶσαν σάρκα ἐν ἣ ἔστι πνοὴ ζωῆς »²⁰. 6. Ἄλλά, φησί, τὸ τοῦ κυρίου σῶμα ἐξ ἀσυνδυάστου μήτρας τῆς θεοτόκου παρθένου γεγέννηται καὶ πῶς δύναται τὸ ἐκ μήτρας ἐνωθὲν τῷ θεῷ λόγω σῶμα καθ' οἷον δήποτε τρόπον φθαρτὸν λέγεσθαι πρὸ τοῦ πάθους; Οὐκοῦν μηδὲ παθητὸν, μηδὲ θνητὸν εἴπητε, μηδὲ ὅτι « ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως θεοῦ »²¹. 7. Καὶ ἐπειδὴ εἰς ἐκεῖνο καταφεύγετε τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ ὅτι « ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν οὐ κληρονομεῖ », οὐκοῦν « ἐπειδὴ σὰρξ καὶ αἷμα κληρονομήσαι βασιλείαν θεοῦ οὐ δύναται »²², ἀρνήσασθε τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ θεοῦ λόγου. Εἰ γὰρ πάντα ὁμολογεῖτε, καὶ τὸ ἐν · εἰ δὲ τὸ ἐν φεύγετε, τὰ ὅλα ἀρνεῖσθε · πάντα γὰρ ταῦτα φθαρτῆς φύσεως ἐστὶ σημαντικά, καὶ λοιπὸν ἀνάγκη πᾶσα λέγειν ὑμᾶς ἐτέρας τινὸς οὐσίας εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ σωτήριον ἔμψυχον σάρκα.

<Κεφάλαιον Β'>

<Σευήρου>²³ · ἐκ τῆς πρὸς Τιμόθεον ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας ἐπιστολῆς. 1. Τὸ γὰρ τῆς ἀφθαρσίας ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα διπλῆν καὶ οὐ μονοειδῆ τὴν σημασίαν ἔχει καὶ δήλωσιν. Ἔστι γὰρ φθορὰ τις ἢ κατὰ τὴν ἀφθαρσίαν νοουμένη, καθ' ἣν τοὺς ἀμαρτάνοντας διεφθάρθαι φαμέν, ὡς πού περὶ τούτων καὶ ὁ ψάλλον προφήτης φησί · « Διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασι »²⁴. Καὶ πρὸς ταύτην τὴν φθορὰν τὸ ἀντιδιαστελλόμενον ἀφθαρτὸν ὁμολογουμένως ὑπάρχει τὸ ἀναμάρτητον. 2. Καὶ πάλιν φθορὰ καλεῖται σώματος ἢ ἐκ τῶν ἀδιαβλήτων ἐγγυνομένη παθῶν, τομῆς λέγω καὶ καύσεως ἢ ἐτέρας κακώσεως, ἀλλοιοῦν μὴν²⁵ οὖν πεφυκυίας τὸ σῶμα τὸ ὑποκείμενον, περὶ ἧς ὁ σοφώτατος Παῦλός φησιν, ὁ βαστάζων ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ²⁶ καὶ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κατατεμνόμενος · « Εἰ καὶ ὁ ἕξω ἡμῶν ἄνθρωπος²⁷ διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα »²⁸. Ἀκολουθῶν οὖν αὐθις πρὸς τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ἀδιαβλήτων καὶ ἀνεγκλήτων²⁹ παθῶν ἐγγυνομένην τῷ

¹⁹ Gen. 6, 13.

²⁰ Gen. 6, 17; 9, 15.

²¹ II Cor. 13, 4.

²² I Cor. 15, 50.

²³ Κεφάλαιον Β' ἐκ Σευήρου addidi.

²⁴ Ps. 13, 1.

²⁵ μὴν scripsi: μὴ cod.

²⁶ Cf. Gal. 6, 17.

²⁷ ἀν(θρώπος) ἡμῶν cod., sed cum β supra ἀνος et α supra ἡμῶν.

²⁸ II Cor. 4, 16.

²⁹ ἀνεγκλήτων in marg. cod.

σώματι φθοράν, τὸ ἀντιδιαστελλόμενον ἀφθαρτον νοηθήσεται. 3. Τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον οὐκ ἂν τις νοῦν ἔχων καὶ τὰ εὐσεβῆ φρονῶν εἴποι τῷ σώματι τοῦ σωτήρος ἐνυπάρχειν πρὸ τῆς ἀναστάσεως. Οὐδεὶς γὰρ τῶν ἐν ἐκκλησίαις ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι καὶ σήμερον ὑγιῶς διδασκάντων ἔφησεν ἀπαθεῖ καὶ ἀθανάτῳ σώματι τὸν κύριον ἐκουσίως καὶ ἀληθῶς ὑπομεῖναι καὶ πάθη καὶ θάνατον. Ἦκουον γὰρ τοῦ πρωτοπλάστου τῶν ἀποστόλων παιδεύοντος Πέτρου καὶ διαρρήδην περὶ τοῦ σώματος τοῦ Ἐμμανουὴλ ἀνακηρύττοντός τε καὶ λέγοντος « ὅτι Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι »³⁰, καὶ πάλιν « Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί »³¹. Καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ θεμελίῳ τὰς ὑγιεῖς διδασκαλίας ἐποικοδομοῦντες³² ἐδίδασκον ὅπερ ἔφαμεν, ὡς, κατὰ τὸ ἅγιόν τε καὶ ἀναμάρτητον, ἀφθαρτον ὑπῆρχε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως, κατὰ δὲ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον ἐκ τῆς ἀναστάσεως. 4. Ἰδοὺ γὰρ ὁ ἀγιώτατος Κύριλλος, ὁ πάσης τῆς ὑφ' ἡλίῳ διδάσκαλος, δηλῶν ὡς ἡ κατὰ τὸ ἀναμάρτητόν τε καὶ ἅγιον ἀφθαρσία καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς σαρκώσεως ὑπῆρχε τῷ σώματι τοῦ θεοῦ λόγου, τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκουσίως ἐνανθρωπήσαντος, ταῦτα³³ πρὸς Διόδωρον ἔγραφεν · « Ὡς δὴ βέλτιστε, φαίην ἂν, ἀμαθεῖς ἐρεύγει φωνὰς καὶ πολλὰ νοσοῦσας τὸ ἀπηχῆς. Γέγονε μὲν γὰρ ἐκ Μαρίας τὸ ἅγιον σῶμα, ἀλλ' οὐδὲν ἐν πρώταις ἀρχαῖς τῆς συμπήξεως ἦτοί τῆς ἐν μήτρᾳ συστάσεως ἅγιον ἦν ὡς σῶμα Χριστοῦ καὶ καιρὸν οὐδένα κατίδοι τις ἂν καθ' ὃν αὐτοῦ μὲν οὐκ ἦν, κοινὸν δὲ μᾶλλον, ὡς ἔφησ, καὶ ἐν ἴσῳ σαρεῖ ταῖς ἄλλαις »³⁴. Καὶ ἐν τοῖς Σχολίοις ὁμοίως · « Ἐδεῖ τὸν ἀφθαρτον λαβέσθαι φύσεως τῆς ὑπὸ φθοράν, ἵνα αὐτὴν ἀπαλλάξῃ φθορᾶς. Ἐδεῖ τὸν ἁμαρτεῖν οὐκ εἰδότα σύμμορφον γενέσθαι τοῖς ὑφ' ἁμαρτίαν, ἵνα παύσῃ τὴν ἁμαρτίαν · ὡσπερ γὰρ ἔνθα ἂν ἦ τὸ φῶς, ἀπρακτῆσειεν ἂν ἐκεῖ που πάντως τὸ σκότος, οὕτω παρουσίας ἀφθαρσίας πᾶσά πως ἀνάγκη δραπετεύειν τὴν φθοράν καὶ τοῦ μὴ εἰδότος τὴν ἁμαρτίαν <ἴδιον³⁵ ἀποφήμαντος τὸ ὑφ' ἁμαρτίαν, ἀργῆσαι τὴν ἁμαρτίαν »³⁶. > Ἰδοὺ διαρρήδην τὸν ἐπιλαβόμενον φύσεως τῆς ὑπὸ φθοράν, τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἀπαλλάξαι αὐτὴν ἔφη φθορᾶς

³⁰ I Petr. 3, 18.

³¹ I Petr. 4, 1.

³² ἐποικοδομοῦντος *cod.*

³³ Ante ταῦτα, † Κύριλλος. † Πρὸς Διόδωρον + *cod.*

³⁴ Locum graece alibi non inveni = Hespel I, p. 51, lin. 22-27.

³⁵ ἴδιον - ἁμαρτίαν *addidit ex iis quae sequuntur.*

³⁶ Locum graece alibi non inveni. Latine exstat P.G. 75, 1383 A 12 - B 5; ACO I, 5, p. 192, lin. 5-12 = Hespel I, p. 60, lin. 35-61, lin. 8.

τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν · εὐθὺς γὰρ ἐπήγαγεν · « Ἐδεῖ τὸν ἁμαρτίαν οὐκ εἰδότα σύμμορφον γενέσθαι τοῖς ὑφ' ἁμαρτίαν, ἵνα παύσῃ τὴν ἁμαρτίαν ». Καὶ πάλιν · « καὶ τοῦ μὴ εἰδότος τὴν ἁμαρτίαν ἴδιον ἀποφήμαντος τὸ³⁷ ὑφ' ἁμαρτίαν, ἀργῆσαι τὴν ἁμαρτίαν ». 5. Περὶ δὲ τῆς κατὰ τὴν ἀθανασία καὶ ἀπάθειαν νοουμένης ἀφθαρσίας, ὅτι ταύτην ἔσχεν ἐκ τῆς ἀναστάσεως, ὁ αὐτὸς ἐκπαιδεύσει σαφῶς ἐν τῷ πέμπτῳ λόγῳ κατὰ τῶν τοῦ Νεστορίου δυσφημιῶν · « Οὐκοῦν, κἂν εἰ λέγοιτο παθεῖν, ἀπαθῆ μὲν ἴσμεν ὡς θεόν, πεπονημένοι δὲ φαμεν οἰκονομικῶς ἰδίᾳ σαρκὶ τὸν θάνατον, ἵνα πατήσῃς³⁸ αὐτὸν καὶ ἐγγεγερμένος, καθὸ πέφυκε ζωὴ εἶναι³⁹ καὶ ζωοποιός, μεταστοιχειώσῃ πρὸς ἀφθαρσίαν τὸ θανάτῳ τυραννούμενον, τουτέστι τὸ σῶμα, οὕτω τε καὶ εἰς ἡμᾶς <ἡ τοῦ κατορθώματος>⁴⁰ διατρέχῃ δύναμις, εἰς ἅπαν ἐκτεινομένη τὸ γένος »⁴¹. Τίς τοίνυν τοσοῦτον ἀγνώμων καὶ ἀναιδῆς ὥστε βύειν τὰ ὠτα πρὸς τὴν οὕτω λαμπρὰν τοῦ διδασκάλου φωνὴν φήσασαν « τὸ θανάτῳ τυραννούμενον, τουτέστι τὸ σῶμα », μεταστοιχειώσῃ πρὸς ἀφθαρσίαν ἐγγεγερμένον τὸν Ἐμμανουὴλ ἐκ νεκρῶν, καὶ τὴν ἐπενηγεμένην σαφῶς, ἵνα δῆ, φησίν, « ἡ τοῦ κατορθώματος » τοῦ ἐντεῦθεν « δύναμις εἰς ἅπαν » ἐκτεινῆται καὶ διατρέχῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, οὐ καὶ γέγονεν ἀπαρχή · καὶ γὰρ ἡμῶν ἅπαντα ἔπραττεν ὧν ἕνεκεν ἐνηθρώπησεν. 6. Ὁ δὲ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ πιστοῦται τοῦ Θεσαυροῦ ταύτη γεγραφῶς · « Πρωτοτόκος δὲ <καὶ>⁴² ἐκ τῶν νεκρῶν · πρῶτος γὰρ <αὐτὸς>⁴³ εἰς ἀφθαρσίαν ἀνέστησε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα καὶ πρῶτος αὐτὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγε. Διὸ φησιν · « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ⁴⁴ ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς »⁴⁵ καὶ « Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα »⁴⁶. Δι' αὐτοῦ γὰρ ἡ ἀνθρωπεία φύσις⁴⁷ καὶ τὴν καινὴν τῆς ἀναστάσεως βαδίζειν ὁδὸν ἐκδιδάσκειται καὶ ὡσπερ διὰ τινος θύρας εἰς αὐτὸν εἰσέρχεται τὸν οὐρανόν »⁴⁸. Εἰ γὰρ τὴν ἐπιζήμιον εὐσέβειαν ἑαυτοῖς περιπλάττοντες εἴπωμεν τὴν ἁγίαν σάρκα τοῦ θεοῦ καὶ σωτήρος Χριστοῦ καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἔχειν τὸ

³⁷ τὸ *scripsi* : τοῦ *cod.*

³⁸ ἵνα πατήσῃς *ed.*, *Sev(erus) syr(iacus)* : ἵν' ἀπατήσῃς *cod.*

³⁹ εἶναι ζωὴ *ed.*

⁴⁰ ἡ τοῦ κατορθ. *om. cod.*, *sed vide infra commentarium Severi.*

⁴¹ *Liber V, 1 (P.G. 76, 212 D 6 - 213 A 3; ACO I, 1, 6, p. 93, lin. 8-12) = Hespel I, p. 93, lin. 35-94, lin. 6, et alibi.*

⁴² καὶ + *ed.*, *Sev. syr.*

⁴³ αὐτὸς + *ed.*, *Sev. syr.*

⁴⁴ Ἐγὼ - καὶ *om. ed.*, *Sev. syr.*

⁴⁵ Cf. *Ioh.* 14, 6.

⁴⁶ *Ioh.* 10, 9.

⁴⁷ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπεία *ed.*

⁴⁸ *Assertio 25 (P.G. 75, 405 B 7-14) = Hespel I, p. 60, lin. 5-10, et alibi.*

κατὰ τὴν ἀθανασίαν καὶ ἀπάθειαν ἀφθαρτον, λήσομεν ἑαυτοῖς τὴν τοῦ θανάτου καὶ πάντων παθῶν ἀλήθειαν ἀπαρνούμενοι. Τὸ γὰρ μὴ πεφυκὸς φθείρεσθαι καὶ πάσχειν καὶ ἀποθνήσκειν οὐκ ἂν τὴν ἀληθῆ πείραν τῶν παθῶν ὑπεδέξατο. 7. Καὶ τοῦτο πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ IB' βιβλίῳ τοῦ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ἔγραφεν ὑπομνήματος· « Οἰκονομικώτατα τοίνυν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, οὕτω πρὸς δόξαν τὴν αὐτῷ χρεωστούμενην καὶ πρέπουσαν τὸν οἰκεῖον μεταστοιχειώσας ναόν, ἐν τοῖς πρώτοις ἔτι διεφαίνετο σχήμασι τὴν τῆς ἀναστάσεως πίστιν, οὐκ ἐφ' ἑτερόν τι σχῆμα καὶ σῶμα μετακομίζεσθαι θέλων ἢ εἰς ὅπερ ἔλαβεν ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου, ἐν ᾧ καὶ σταυρωθεὶς ἀπέθανε κατὰ τὰς γραφάς, τῆς τοῦ θανάτου δυνάμεως κατὰ μόνης τρεχούσης τῆς σαρκὸς ἐξ ἧς καὶ ἀπελήλαται. Εἰ γὰρ μὴ ἀνέστη τὸ τεθνηκὸς αὐτοῦ σῶμα, ποῖος νενίκηται θάνατος; Ποῦ δὲ ἠτόνησε τῆς φθορᾶς τὸ κράτος⁴⁹, οὐδενὸς⁵⁰ ἀποθανόντος τῶν λογικῶν κτισμάτων, οὐ ψυχῆς, οὐκ ἀγγέλου, μήτι γε καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ λόγου; Ὅτε τοίνυν περὶ μόνον τὸ φθείρεσθαι πεφυκὸς τὸ τοῦ θανάτου γίνεται κράτος, περὶ αὐτὸ δῆπου⁵¹ καὶ ἡ τῆς ἀναστάσεως δύναμις νοοῖτ' ἂν εἰκότως, ἵνα καὶ ἡ τοῦ τυραννήσαντος παραλύοιτο⁵² δύναμις. Τὸ δὲ εἰσελθεῖν « τῶν θυρῶν κεκλεισμένων »⁵³ τὸν κύριον τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ σημείοις συντάξεται⁵⁴ παρά τε⁵⁵ τοῖς σώφροσιν »⁵⁶. Ἐκ τούτων τῶν εἰρημένων παιδευόμεθα σαφῶς ὅτι τὰ μὲν πάθη καὶ τὸν θάνατον ἐθέλοντῆς ὁ Ἐμμανουὴλ ὑπεδέχετο, καθὰ πέφυκε πάσχειν ἔμφυχον καὶ ἔννον καὶ ἀνθρώπινον σῶμα πεφυκός. Καὶ γὰρ ἔφησε περὶ μόνον τὸ φθείρεσθαι πεφυκὸς τὸ τοῦ θανάτου γενέσθαι κράτος· τὰ δὲ γε σημεία καὶ τὰ θεοπρεπέστατα [δόγματα]⁵⁷ θαύματα δι' αὐτοῦ τοῦ σώματος ἐπετελείτο παρὰ τὸν τῆς φύσεως ὄρον· τοιοῦτον γὰρ τῶν παραδόξων τὸ χρῆμα τοὺς τῆς φύσεως ὑπεριπτάμενον νόμους. 8. Ἄλλ' οὐκ ἐπειδὴ ταῦτα ὑπὲρ φύσιν, διὰ τοῦτο οὐ κατὰ τοὺς τῆς φύσεως νόμους ἢ καὶ ἐκουσίως ἐροῦμεν μὴ πεπονθέναι τὰ πάθη τὸν αὐτοβουλήτως εἰς τοῦτο καταβάντα κενώσεως, ἵνα διὰ τῶν ἡμετέρων παθῶν νικήσῃ « τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου »⁵⁸ καὶ

⁴⁹ τὸ τῆς φθορᾶς κράτος *ed.*

⁵⁰ οὐδενὸς *cod. et, ut videtur, Sev. syr.* : οὐ δι' ἐνὸς *ed.*

⁵¹ δὴ πάντως *ed.*

⁵² παραλύεται *ed.*

⁵³ *Ioh.* 20, 19.26.

⁵⁴ συντετάξεται *ed.*

⁵⁵ τε : γε *ed.*

⁵⁶ *P.G.* 74, 705 C 6 - D 11; *Pusey, Ioh.*, t. III, p. 127, lin. 29-128, lin. 15 = *HespeI*, p. 42, lin. 17-35, et alibi.

⁵⁷ δόγματα *delevi.*

⁵⁸ *Hebr.* 2, 14.

τὸ ἡμῶν ἀνακαλέσεται πτώμα. Ταύτη τοι καὶ φησὶν ὁ ἀγιώτατος αὐτὸς Κύριλλος ἐν τῷ B' βιβλίῳ τοῦ Θησαυροῦ ταυτί· « Ἐπειδὴ γὰρ θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἀνέλαβε σῶμα καὶ τοῖς τοιοῦτοις πάθεσιν ὑποκείμενον, ἀναγκαίως μετὰ τῆς σαρκὸς καὶ τὰ αὐτῆς ἰδιοποιεῖται πάθη, καὶ αὐτῆς ὑπομενούσης αὐτά, ὡς αὐτὸς ὑπομένων λέγεται. Οὕτως γὰρ φαμεν ὅτι καὶ ἐσταυρώθη, τοῦτο παθούσης τῆς σαρκὸς, οὐκ ἰδίᾳ <καὶ>⁵⁹ καθ' ἑαυτὸν τοῦ λόγου »⁶⁰. Παραπλησίως δὲ καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν· « Οὐκοῦν παρεχώρει μὲν τὸ σῶμα τοῖς τῆς ἰδίας φύσεως νόμοις καὶ <τὴν>⁶¹ τοῦ θανάτου γεῦσιν ἐδέχετο, καὶ τοῦτο παθεῖν ἐφέντος <αὐτῷ>⁶² χρησίμως τοῦ ἐνωθέντος λόγου· θείᾳ γε μὴν ἐζωοποιεῖτο δυνάμει τῇ τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν λόγου »⁶³. 9. Ὅτι δέ, καθὰ προλαβὼν ἔφην, καὶ τὰ ἀδιάβλητα πάθη καὶ τὰ ἐντεῦθεν ἐγγιγνόμενα⁶⁴ τραύματα καὶ οἱ τοιοῦτοι τρόποι κάκωσις καὶ φθορὰ νοεῖται καὶ λέγεται, μαρτυρήσει πάλιν ὁ αὐτὸς σοφώτατος Κύριλλος ἐν τῷ IB' βιβλίῳ τοῦ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ὑπομνήματος περὶ τοῦ κυρίου διαλαμβάνων καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν τοῖς τύποις τῶν τραυμάτων ἐπιφαινομένου τοῖς μαθηταῖς, ἵνα διὰ πάντων ἀπελάσῃ τὴν δόκησιν τῆς ἐνανθρωπήσεως· « Ἐψηλάφησεν ὁ Θωμᾶς τὴν τοῦ σωτήρος πλευρὰν καὶ τὰ ἐκ <τῆς>⁶⁵ λόγχης τῆς στρατιωτικῆς ἐζήτησε τραύματα⁶⁶. Εἶδε « τοὺς τύπους τῶν ἤλων »⁶⁷. Εἶτα πῶς, ἐρεῖ τις τυχόν, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ σώματι τὰ τῆς φθορᾶς διεφαίνετο σημεία; Φθορᾶς γὰρ σωματικῆς ἀπόδειξιν ἔχει καὶ χειρῶν καὶ πλευρᾶς ἔτι μένουσά τε καὶ σωζομένη διάτρησις καὶ τραυμάτων ἰδέαι καὶ ἀποκεντήσεων τῶν διὰ σιδήρου γεγενημένων⁶⁸, καίτοι τοῦ πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναπλασθέντος σώματος ὁ ἀληθῆς τε καὶ ἀνυπαίτιος λόγος εἰς τὸ χρῆμα βλέπει⁶⁹ συναποδύεσθαι⁷⁰ τῇ φθορᾷ καὶ τὰ⁷¹ ἐξ αὐτῆς

⁵⁹ οὐχ ἰδίᾳ *cod.*: καὶ + *ed.*, *Sev. syr.*

⁶⁰ *Assertio* 24 (*P.G.* 75, 396 C 11 - D 2) = *HespeI*, p. 48, lin. 9-15, et alibi.

⁶¹ τὴν + *ed.*

⁶² αὐτῷ + *ed.*, *Sev. syr.*

⁶³ *Liber* V, 6, 2 (*P.G.* 76, 240 D 2-6 : *ACO* I, 1, 6, p. 103, lin. 38-104, lin. 2) = *HespeI*, p. 103, lin. 14-18, et alibi.

⁶⁴ ἐγγιγνόμενα *cod.*

⁶⁵ τῆς + *ed.*

⁶⁶ *Cf. Ioh.* 20, 27.

⁶⁷ *Ioh.* 20, 25.

⁶⁸ γεγενημένων *ante corr. cod.*

⁶⁹ βλέπει *cod.*

⁷⁰ συναποδύεσθαι *ed.*

⁷¹ τὰ + πάντα *ed.*, *sed non ita Sev. syr.*

πάθη⁷². Ἴσως γὰρ εἴ τις χωλεύει, λοιπὸν⁷³ ἀναβιώσεται πάλιν τὴν τοῦ ποδὸς ἦτοι τοῦ σκέλους πῆρῳσιν ἔχων; Εἰ δὲ καὶ ὀφθαλμούς τις ἀποβεβληκώς⁷⁴ εἶη κατὰ τόνδε τὸν βίον, ἄρα τοῦ βλέπειν ἔρημος εὐρεθήσεται⁷⁵; Πῶς οὖν ἔτι, φαίη τις ἂν, ἀπεσεισάμεθα τὴν φθοράν, εἰ τὰ ἐξ αὐτῆς <ἔτι>⁷⁶ σώζεται πάθη καὶ τῶν ἡμετέρων κατακρατεῖ σωματίων; Καὶ ζητήσεως μὲν ἀναγκαίας ἀμοιρεῖν οὐκ οἶμαι τὸν ἐπὶ τούτῳ⁷⁷ λόγον, πλὴν ἐκεῖνό φαμεν ταῖς τῶν προκειμένων ἀπορίαις καθόσον ἐνδέχεται, συνειπεῖν σπουδάζοντες ὅτι κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν οὐδὲν ἐν ἡμῖν περιλειφθήσεται φθορᾶς τῆς ἐπεισάκτου λείψανον, ἀλλ' ὥσπερ ὁ σοφὸς ἔφη Παῦλος περὶ τοῦδε τοῦ σώματος· Τὸ ἐσπαρμένον « ἐν ἀσθενείᾳ ἐγείρεται ἐν δυνάμει » καὶ τὸ ἐσπαρμένον « ἐν ἀτιμίᾳ ἐγείρεται ἐν δόξῃ »⁷⁸. Τί δ' ἂν ἕτερον εἶη τυχὸν τὸ ἐν δυνάμει καὶ ἐν⁷⁹ δόξῃ τὴν τοῦδε τοῦ σώματος ἀνάστασιν προσδοκᾶν ἔσεσθαι⁸⁰, εἰ μὴ ὅτι πᾶσαν ἀποβεβληκὸς ἀσθενείαν καὶ ἀτιμίαν τὴν ἀπὸ φθορᾶς καὶ παθῶν, εἰς τὴν ἀπ' ἀρχῆς⁸¹ ἀναδραμεῖται ποίησιν; Πεποιήται γὰρ οὐκ ἐπὶ θανάτῳ καὶ φθορᾷ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς πληροφορίαν σαφῆ καὶ τοῦτο ἐζήτησεν ὁ Θεωμᾶς, ἀναγκαίως ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς πρόφασιν οὐδεμίαν ταῖς ἡμετέραις ὀλιγοπιστίαις ἐνδιδούς, ὡς ἐζήτησεν ἰδεῖν, οὕτω καὶ φαίνεται. Ἐπίτοι καὶ εἰς αὐτὸν ἀναβαίνων τὸν οὐρανὸν καὶ γνωρίζων ταῖς ἄνω δυνάμεσιν, ἀρχαῖς τε καὶ ἐξουσίαις, καὶ τοῖς τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων⁸² προεστηκόσι καὶ προεδρεύουσι, τοῦ καθ' ἑαυτὸν μυστηρίου τὴν δύναμιν, ἐν αὐτῷ δὴ τούτῳ πάλιν διεφαίνετο⁸³ τῷ σχήματι, ἵνα δὴ καὶ ὄντως ἀνθρωπὸν⁸⁴ γεγενῆσθαι δι' ἡμᾶς πιστεύσειαν τὸν ἐκ πατρὸς τε καὶ ἐκ πατρὸς λόγον καὶ εἰδεῖεν ὅτι τοσαύτην⁸⁵ ποιεῖται τῶν ἰδίων κτισμάτων τὴν πρόνοιαν ὡς καὶ τῆς ἡμετέρας προτεθνᾶναι ζωῆς »⁸⁶. 10. Καὶ ὁ ἀποστολικὸς δὲ Ἀθανάσιος ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν

⁷² πάθη *om. ed., Sev. syr.*

⁷³ τυχὸν *ed.*

⁷⁴ τις ἀποβλ. : ἀπολωλεκώς τις *ed.*

⁷⁵ ἐγερεθήσεται *ed., Sev. syr.*

⁷⁶ ἔτι + *ed., Sev. syr.*

⁷⁷ τοῦτο *cod.*

⁷⁸ I Cor. 15, 43.

⁷⁹ ἐν *om. ed., Sev. syr.*

⁸⁰ ἔσεσθαι προσδοκᾶν *ed.*

⁸¹ ἐξ ἀρχῆς *ed.*

⁸² ταγμάτων *ed., Syr. syr. : πραγμάτων cod.*

⁸³ διεφαίνετο πάλιν *ed.*

⁸⁴ ἀνθρωπὸν τε *ed.*

⁸⁵ εἰδεῖεν ὅτι τοσαύτην *ed., Sev. syr. : εἰ δι' ἐνόητος αὐτήν cod.*

⁸⁶ P.G. 74, 728 B 9-729 A 11; PUSEY, *Ioh.*, t. III, p. 146, lin. 7-147, lin. 16 = Hespel I, p. 145, lin. 24-146, lin. 25.

περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος βιβλίου⁸⁷ φησὶν ὡς οὐκ ἀδυνατῶν ὁ σωτὴρ τὸ οἰκεῖον σῶμα καὶ θανάτου καὶ παθῶν κρείττον ἀποδείξει, πέπονθεν ἐκουσίως καὶ τέθνηκεν, ὁ πολλοὺς ἐγείρας νεκροὺς καὶ πάντα ἐνεργήσας θεοπρεπῶς, ἀλλ' ἵνα τὴν ἡμετέραν ἦτταν ἀνακαλέσθαι· διὰ τοῦτο φθαρτῷ, τουτέστι θνητῷ, προσέβαλε σώματι τῷ θανάτῳ καὶ τῷ διαβόλῳ, τῷ τὸ κράτος ἔχοντι καθ' ἡμῶν⁸⁸, ἡμῖν τὴν νίκην πραγματευόμενος καὶ εἰς ἡμᾶς παραπέμπων τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀφθαρσίαν, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀθανασία τε καὶ ἡ ἀπάθεια. Γέγραφεν ὡδέ πως⁸⁹· « Διὸ καὶ μᾶλλον δεῖ⁹⁰ θαυμάζειν ὅτι ἐν τοιαύτῃ πασχούσῃ σαρκὶ ἦν ὁ λόγος καὶ οὔτε ἐκώλυε τοὺς ἐπιβουλεύοντας, οὔτε ἐξεδίκει κατὰ τῶν ἀναιρούντων, καίπερ δυνάμενος ὁ ἄλλους κωλύσας ἀποθανεῖν καὶ ἀποθανόντας ἐγείρας ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ἠνείχετο πάσχειν τὸ ἴδιον σῶμα. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐλήλυθεν, ὡς προείπον, ἵνα σαρκὶ πάθη καὶ λοιπὸν⁹¹ ἀπαθῆς καὶ ἀθάνατος ἡ σὰρξ κατασκευασθῆ καὶ ἵνα, καθὼς πολλάκις εἶπομεν, ὡς εἰς αὐτὸν καὶ⁹² τῆς ὕβρεως καὶ τῶν γινομένων φθανόντων, μηκέτι τῶν ἀνθρώπων ἀπτηται ταῦτα, ἀλλ' ἐξαφανισθῆ παντελῶς παρ' αὐτοῦ καὶ λοιπὸν δι' αἰῶνος ἀφθαρτοὶ ὡς ναὸς τοῦ λόγου διαμεινωσιν »⁹³. Ἴδου καὶ οὗτος ἐναργέστατα βεβόηκεν ὡς μετὰ τὴν τῶν παθῶν πείραν ἡ σὰρξ κατεσκευάσθη ἀθάνατος. Εἰ γὰρ ἦν πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἀθάνατος, οὐκ ἂν ὑπῆρχε καὶ παθῶν δεκτικὴ. Λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς Ἀθανάσιος ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ ταῦτα· « Διὰ τὸ μαρτυρῆσαι ἄρα καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀναδέξασθαι θάνατον⁹⁴ καὶ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου ἐλήλυθεν ὁ σωτὴρ καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία τῆς ἐνσάρκου παρουσίας αὐτοῦ· ἄλλως γὰρ ἀνάστασις οὐκ ἂν ἐγένετο, εἰ μὴ θάνατος ἐγεγόνει· θάνατος δὲ πῶς ἂν ἐγεγόνει, εἰ μὴ τὸ ἀποθνήσκον ἐσχῆκε σῶμα; »⁹⁵ 11. Τὸ δὲ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ Πέτρῳ καὶ παρὰ τοῦ Δαυὶδ προκεκρησμοδημένον ὅτι « ἡ σὰρξ αὐτοῦ οὐκ εἶδε διαφθοράν »⁹⁶, περὶ τῆς ἐν τάφῳ φθορᾶς εἴρηται καὶ τῆς διαλύσεως ὅτι οὐ πέπονθεν τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις σώμασιν, οὐδὲ τοῖς μνήμασιν ἐναπέμεινε ὥσπερ « οὐδὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ

⁸⁷ τοῦ ... βιβλίου *scripsi* : τῷ ... βιβλίου *cod.*

⁸⁸ Cf. *Hebr.* 2, 14.

⁸⁹ πῶς + Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κατὰ Ἀρειανῶν *cod.*

⁹⁰ δεῖ *ed., Sev. syr.*

⁹¹ λοιπὸν + καὶ *ed. : om. cod., Sev. syr.*

⁹² καὶ *om. ed., Sev. syr.*

⁹³ Or. III, § 58 (P.G. 26, 444 D 2 - 445 A 12) = Hespel I, p. 105, lin. 14-26.

⁹⁴ θάνατον + καὶ διὰ τὸ ἀναστῆσαι τοὺς ἀνθρώπους *ed. et Sev. syr.*, p. 120 : *om. cod. et Sev. syr.*, p. 186.

⁹⁵ το σῶμα *cod.* Or. II, § 55 (P.G. 26, 261 C 11 - 264 A 4) = Hespel I, p. 119, lin. 36-120, lin. 6; p. 186, lin. 13-18.

⁹⁶ Act. 2, 31; cf. Ps. 15, 10 (Act. 2, 27).

ἐγκατελείφθη εἰς τὸν ἄδην »⁹⁷. Καὶ ταύτης τῆς διανοίας ἐξηγητῆς πάλιν ὁ σοφώτατος Κύριλλος πρὸς Ἀκάκιον τὸν τῆς Σκυθοπόλεως ἐπίσκοπον, ταυτὶ περὶ Χριστοῦ γεγραφώς · « Ἰδωμεν αὐτὸν καὶ ⁹⁸ ἐν ἐτέρῳ χιμάρῳ τῷ ζῶντι καὶ ἀφιεμένῳ καὶ ἐν <τῷ> παθεῖν ⁹⁹ ἀνθρωπίνως μὴ πάσχοντα [δὲ] ¹⁰⁰ θεικῶς καὶ ἐν τῷ τεθνάναι σαρκὶ θανάτου κρείττονα καὶ οὐ κατὰ γε ¹⁰¹ τὴν τῶν Ἰουδαίων ὑπόνοιαν ἀπομείναντα μεθ' ἡμῶν ἐν μνήμασι ¹⁰² καὶ κάτοχον γεγονότα ταῖς ἄδου πύλαις τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ. Ὡς γὰρ ὁ αὐτοῦ φησι μαθητῆς · « Οὔτε ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου <ἡ ψυχὴ αὐτοῦ> ¹⁰³, οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν ¹⁰⁴ » ¹⁰⁵. Ὅπερ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος δημηγορῶν ἐν τῷ αὐτῷ τῶν Πράξεων βιβλίῳ σαφῶς ἀναγράφεται καὶ δεικνύς ὡς τὸ μὴ ἐναπομείναι τοῖς μνήμασιν ἐστὶ τὸ μὴ ἰδεῖν τὴν σάρκα τοῦ κυρίου διαφθοράν. Καὶ γὰρ ὠδέ πῶς φησιν · « Ὅτι ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, εἴρηκεν οὕτως ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὄσια Δαυὶδ τὰ πιστά · διὸ καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει · οὐ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ θεοῦ βουλήσει ἐκοιμήθη καὶ εἶδε διαφθοράν » ¹⁰⁶. 12. Ψεύδεται γοῦν ὁ λέγων ὁμολογεῖν τὸ σῶμα τοῦ θεοῦ καὶ σωτήρος Ἰησοῦ Χριστοῦ παθητὸν ἢτοι παθῶν δεκτικὸν καὶ κατὰ ταῦτὸν λέγων αὐτὸ καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἀφθαρτον, τουτέστιν ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον, τὴν γὰρ κατὰ τὸ ἀναμάρτητον ἀφθαρσίαν πρόδηλον ὡς εἶχεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ καιροῦ τῆς σαρκώσεως.

Κεφάλαιον Γ'

Ἐπισημασθέντος ὅτι κατὰ φύσιν μὲν ὁ Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως θνητὸς ἦν καὶ φθαρτός, ὡς ἐκ γῆς τὴν ὑπαρξίν τοῦ σώματος ἔχων, τὴν δὲ χάριν τῆς ἀθανασίας ἐλάμβανε καὶ τῆς ἀφθαρσίας ὑπὸ θεοῦ δημιουργούμενος, ἵνα μὴ, ὡς σύνθετος, τὰ ἐξ ὧν συνετέθη διαλυθῇ. Καὶ τοῦτο σαφῶς αἱ ὑποκείμεναι τῶν θεοφόρων ¹⁰⁷ πατέρων δηλοῦσι χρήσεις.

⁹⁷ Act. 2, 31.

⁹⁸ καὶ om. ed.

⁹⁹ τῷ παθεῖν ed. : πάθει cod.

¹⁰⁰ δὲ om. ed.

¹⁰¹ γε om. ed.

¹⁰² μνήματι ed.

¹⁰³ + ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ed.

¹⁰⁴ Act. 2, 31.

¹⁰⁵ Epist. 41, § 14 (P.G. 77, 212 B 14 - C 7; ACO, I, 1, 4, p. 44, lin. 27-30) = Hespel I, p. 49, lin. 29-50, lin. 4 et alibi.

¹⁰⁶ Act. 13, 34-36.

¹⁰⁷ θεοφόρων in marg. cod.

1. ATHANASIUS ALEXANDRINUS, *Oratio de incarnatione Verbi*, § 3 (P.G. 25, 101 A 15 - A 10) = Hespel I, p. 20, lin. 20-21, lin. 10. — 2. EUSDEM, *op. cit.*, § 4 (col. 104 C 3-13) et § 5 (col. 105 A 6-14) = Hespel I, p. 22, lin. 29-23, lin. 5 et p. 23, lin. 6-13 ¹⁰⁸.

3. GREGORIUS NYSSENUS, *Contra Eunomium Liber I* (P.G. 45, 404 B 1 - C 7). —

4. EUSDEM, *De anima et resurrectione* (P.G. 46, 20 C 7-21 A 2). — 5. EUSDEM, *De vita Moysis* (P.G. 44, 399 B 11-16). — 6. EUSDEM, *Oratio catechet.* VIII, 14 (P.G. 45, 37 C 3-7). — 7. EUSDEM, *op. cit.* VIII, 19-20 (col. 40 C 1-5). — 8. EUSDEM, *De hominis officio* XVII (P.G. 44, 188 A 14 - B 4). — 9. *Et post alia* (col. 188 C 11 - D 1). — 10. *In Canticum canticorum hom.* IV (P.G. 44, 832 A 13 - B 8).

11. IOHANNES CHRYSOSTOMUS, *In Epistulam Iam ad Corinthios hom.* VII, 5 (P.G. 61, 60, lin. 7 ab imo - 61, lin. 2). — 12. EUSDEM, *op. cit.*, hom. XVII, 4 (col. 144, lin. 8-17). — 13. EUSDEM, *Ad Stagyrum I*, 5 (P.G. 47, 435, lin. 6 ab imo - 436, lin. 2). — 14. EUSDEM, *In Genesim Sermo VII*, 4 (P.G. 54, 614, lin. 6-19).

15. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἰωβ ὑπομνήματος, εἰς τὸ ρητὸν « Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι » ¹. Οὕτως δεῖ διακεῖσθαι καὶ ἡμᾶς ², ἀγαπητοί · πρὸς τὰ χρήματα <α> συμπαθεῖς ὦμεν ³. Διὰ τοῦτο γυμνοὺς ἡμᾶς καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐπλασεν ὁ θεὸς καὶ θνητοὺς ἐποίησεν, ἵνα κἂν ⁴ οὕτω μάθωμεν ὅτι τῶν ἐκτός ἐστι τὰ περὶ ἡμᾶς · διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖ οὕτως ἀπέειπεν ⁵ · διὰ τοῦτο καὶ χρήματα καλεῖται ⁶ τὰ χρήματα, ὅτι πρὸς χρῆσιν ἡμῶν τὴν ἐνταῦθα δέδοται ⁷.

Exstat in commentario Iohanni Chrysostomo tributo, cuius editio paratur a domino H. Sorlin (= Com.). ¹ Iob 1, 21. ² δεῖ-ἡμᾶς : διακεώμεθα, καὶ ἡμεῖς Com. ³ συμπαθήσωμεν cod. ⁴ καὶ melius Com. ⁵ ἀπίεμεν melius Com. ⁶ καλεῖ cod. ⁷ δίδεται Com.

16. Καὶ αὖθις ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐξηγούμενος τὸ ρητὸν ἐκεῖνο « Εἰ κατὰ παιδῶν αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτὸς σκολιὸν τι ἐπενόησε » ¹, ταῦτ᾽ αὖ φησιν · Ἐμοὶ δοκεῖ περὶ τῶν ἄνω λέγειν δυνάμεων. Τί δεῖ ² λέγειν περὶ ἀνθρώπων, φησίν, ὅταν οἱ ³ ἄγγελοι μὴ ὦσιν ἀληθοὶ ⁴; Τί δὲ ἐστὶν « Οὐ πιστεύει », ὡς δικαίους καὶ ἀμέμπτους καὶ ⁵ ἁμαρτοῦσιν; Ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι οὐ ⁶ δεκτικὴ τῶν ἐναντιῶν αὐτῶν ἡ φύσις ⁷. Τί ἐστὶ « σκολιὸν τι ἐπενόησεν » ⁸; Ἴνα μὴ τῆς φύσεως τὸ ⁹ μεγαλεῖον αὐτοῦ ἐπάρη, ἀλλὰ διὰ παντὸς ὦσιν ὑποτεταγμένοι τῷ θεῷ. Καθάπερ γὰρ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἔχων ¹⁰ ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον, ὅμως ἐπήρθη · εἰ ¹¹ καὶ ἐν τῇ φύσει ἔσχευεν, τί οὐκ ἂν γένοιτο ¹²;

Exstat in eodem commentario. ¹ Iob 4, 18. ² δὴ cod. ³ οἱ om. Com. ⁴ ἁμέμπτοι Com. ⁵ καὶ + οὐκ ἂν Com. ⁶ οὐ om. Com. ⁷ ἡ φύσις αὐτῶν Com. ⁸ ἐπενόησεν; + Οὐκ ἀφήκεν, φησίν, ἐν τῇ φύσει αὐτῶν

¹⁰⁸ Post primum fragmentum additur : Τοῦτο δὲ γέγονε διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄφιν συγκατάθεσιν, quae sunt verba Severi.

εἶναι τὸ ἐνάρετον, καὶ καλῶς εἶπεν «Ἐπενόησεν» Com. ⁹ τὸ τῆς φύσ. μεν. Com. ¹⁰ ὁ ἄνθρ. — ἔχων : ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων · οὐχ ἔχων ὁ ἄνθρ. Com. ¹¹ εἰ + δὲ Com. ¹² ἐγένετο Com.

17. SEVERIANUS GABALORUM, *Quomodo animam acceperit Adamus* (SAVILE, t. V, p. 651, lin. 6-12) ¹⁰⁹.

18. CYRILLUS ALEXANDRINUS, *In Iohannem Liber I* (P.G. 73, 160 A 11 - B 7) = Hespel I, p. 22, lin. 9-24. — 19. EUSDEM, *op. cit.*, *Liber VI* (col. 928 A 5-10) = Hespel I, p. 26, lin. 25-31. — 20. *De recta fide ad Theodosium* (P.G. 76, 1148 C 1-6) = Hespel I, p. 26, lin. 20-24.

21. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ζ' τῶν ἐξηγητικῶν τόμων τῆς πρὸς Κορινθίους προτέρας ¹ ἐπιστολῆς · "Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς ἰδίαν φύσιν, ὑπενήνεκται τῷ θανάτῳ καὶ τῇ φθορᾷ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Κατασκιάζεται δὲ τῇ ἀθανασίᾳ ², θεοῦ τὸ χρῆμα διαπεραίνοντος καθ' ὃν ἂν εἰδείη τρόπον · οὕτω ³ πεποιῆσθαι φαμεν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἐν ἀρχαῖς. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἐπάρατος, τῆς αὐτῷ διορισμένης ἀφειδήσας ἐντολῆς, ἀπεδύσατο τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τῆς θείας δόξης τὴν περιστολήν · ἐγνωσαν γὰρ οὕτως ὅτι γυμνοὶ εἰσι. Κατὰ δὲ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν ἐπανάληψις ἔσται τῶν ἐν ἀρχαῖς ἀγαθῶν · ἀναβιώσεται γὰρ ἡ σὰρξ κατημφισμένη τὴν ἀθανασίαν καὶ τῆς θείας δόξης καταπλουτοῦσα τὴν περιστολήν.

Locum non inveni. ¹ ποτέρας cod. ² τὴν ἀθανασίαν cod. ³ αὐτὸ cod.

22. EUSDEM, *In epistulam Iam ad Corinthios* (P.G. 74, 940 C 8 - D 1) = Hespel II A, p. 47, lin. 26-32; II B, p. 278, lin. 19-26. — 23. EUSDEM, *Contra Iulianum Liber III* (P.G. 76, 637 B 8 - C 3). — 24. EUSDEM, *op. cit.* *Liber VI* (col. 800 C 14 - D 4). — 25. EUSDEM, *op. cit.* *Liber VIII* (col. 925 A 14 - D 3). — 26. EUSDEM, *Glyphorum in Genesim Liber I* (P.G. 69, 20 B 11 - C 1) ¹¹⁰.

27. Τοῦ αὐτοῦ ἐξ ὁμιλίας ῥηθείσης ἐν τῇ Κυρίνου ἐκκλησίᾳ, τρισκαιδεκάτῃ τοῦ φαμενώθ μηνὸς κατ' Αἰγυπτίους, ἐν ἣ τὸ τοῦ Ἡσαίου ῥητὸν ἐρμηνεύει τὸ φάσκον · « Κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας καὶ πάλιν ἀφείλεν ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου » ¹. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὄλων θεός, ἅτε δὴ ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὑπάρχων, ἀφθαρτον ἐπὶ γῆς ζῶον ἠθέλησεν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, εἰ <καὶ> ² φύσεώς ἐστι φθαρτῆς. Ὁ δέ, ἐπεὶ περ ἦν πονηρὸς καὶ βάσκανος, ἐπεβούλευσε τῷ γένει, ἀντετάττετο τῇ βουλήσει τοῦ δημιουργοῦ, κατεκόμισε πανούργως εἰς παρακοήν, εἰδὼς ὅτι πεσεῖται δι' αὐτῆς εἰς θάνατον.

Locum non inveni. ¹ Is. 25, 8. ² καὶ addidi.

¹⁰⁹ Haec homilia Antiocho Ptolemaidensi tribuitur a Leontio Byzantino. Vide J. A. DE ALDAMA, *Repertorium Pseudochrysostomicum*, Paris, 1965, p. 81 (n° 219).

¹¹⁰ Vide R. DRAGUET, *Julien d'Halicarnasse...*, Louvain, 1924, p. 63* (n° 76).

Κεφάλαιον Δ'

"Ὅτι ὁμοίως ἀνοήτως καὶ ἀσεβῶς κατὰ ¹¹¹ τῆς τοῦ ἡμιτόμου λέξεως ¹¹² κατέδραμον οἱ ὀρθὰ βαίνειν οὐκ εἰδότες ματαιόφρονες δοκῆται.

1. GREGORIUS NYSSENUS, *In Canticum Canticorum hom. XIV* (P.G. 44, 1085 A 15 - B 9) = Hespel II B, p. 277, lin. 22-29.

2. CYRILLUS ALEXANDRINUS, *In Iohannem Liber I* (P.G. 73, 160 B 6-13) = Hespel II B, p. 276, lin. 24-31. Vide quoque supra Cap. III, n° 18.

"Ὅτι διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐκ πνεύματος ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου ἦνωσεν ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν σῶμα νοερῶς ἐψυχωμένον, τὸ ἡμῶν ὁμοούσιόν τε καὶ ὁμοιοπαθὲς καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν καὶ θανάτου δεκτικόν, καὶ ἐν αὐτῷ πέποιθεν ἐκὼν καὶ τέθηκεν καὶ τριήμερος ἀνέστη μεταστοιχείωσας τὴν ἑαυτοῦ σάρκα εἰς ἀφθαρσίαν, τουτέστιν ἀπάθειαν καὶ ἀθανασίαν, ἵν' εἰς ἡμᾶς τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν παραπέμψῃ δι' οὗς καὶ ἐνηθρώπησεν — οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐδεῖτο τούτων, κατὰ φύσιν ὑπάρχων ἀπαθῆς καὶ ἀθάνατος ὡς θεός — Καὶ τοῦτο σαφῶς αἰ ὑποκείμεναι τῶν ἀγίων πατέρων σάλπιγγος μεγαλοφωνότερον ἀνακηρύττουσι φωναί.

<Κεφάλαιον Ε'> ¹¹³

"Ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀφθαρτον τὸ τοῦ κυρίου σῶμα, τουτέστιν ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον.

1. Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδύνου ἐκ τῆς πρὸς Ἀλέξανδρον ¹ ἐπιστολῆς περὶ τοῦ χρῆναι τὴν ἑορτὴν τῆς ἀναστάσεως ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ ἑορτάζειν · Τότε γὰρ ὄντως ἡ καθολικὴ ἀγαλλίασις παντὶ τῷ πληρώματι πάντων τῶν εἰς ζωὴν τεταγμένων ἐπετελέσθη καὶ ἐν πᾶσιν ἐτελέσθη τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως καὶ ἐλπίς τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀπαρχῆς τῆς αἰωνίου βασιλείας, ὅτε ὁ κύριος νικήσας τὸν ἐχθρὸν τοῦ ἀνθρώπου θάνατον, τὴν ἐγγεγεμένην ἐκ νεκρῶν σάρκα μηκέτι ἀποθνήσκουσαν, ἀλλὰ μετεσχηματισμένην ² τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ τῷ πνεύματι συγκεκραμένην ³, ἀνοιγέντων τῶν οὐρανῶν, ἔνδοξον αὐτῆν προσῆγε τῷ πατρί.

Locum alibi graece non inveni. = Hespel II A, p. 125, lin. 25-32. Ex Severo (Brit. Mus. Add. 12.158) syriace et latine ediderunt PITRA, *Analecta Sacra*, t. IV, p. 26 sq. et 300, et HARVEY, t. II, p. 456 (Syr. Fig. XXVII). Exstat etiam arabice et aethiopicè in versionibus *Fidei Patrum* Pauli ibn Riga. Versionem latinam edidit

¹¹¹ κατὰ scripsi : καὶ cod.

¹¹² Scilicet de dualitate humanae naturae.

¹¹³ Κεφάλαιον Ε' addidi. Vide infra notam 118.

A. MAI, *Spicilegium Romanum*, t. III, 1840, p. 707 e cod. Vat. arabico 101, sed sub titulo Archaei qui post discipulos Domini episcopus fuit Leptitanae urbis in Africa. Vide quoque H. JORDAN, *Wer war Archaeus?* in *ZNTW*, t. XIII, 1912, p. 157-160. ¹ Ἀλέξανδρον : Ἀλεξανδρινόν τινα Severus. ² μετασχηματισμένην cod. ³ συγκεκραμμένην cod.

2. Τοῦ αὐτοῦ <ἐκ τῆς> ¹ εἰς τὰς εὐλογίας ² τοῦ Μωυσέως ἐρμη-
νείας ὁμοίως · Ἀδύνατον γὰρ ἄνθρωπον ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι · καὶ
ἰδοῦ Χριστὸς ἐγγήγερται, ἵνα δι' αὐτοῦ ἡ ἡμετέρα ἀνάστασις δειχθῇ.
Ἀδύνατον οὖν ἄνθρωπον εἰς οὐρανοὺς ἀνελεῖν · καὶ ἰδοῦ Χριστὸς
ἐν οὐρανοῖς βασιλεύει, ἵνα δι' αὐτοῦ ἡ μέλλουσα ἔσσεσθαι τῶν ἁγίων
πολιτεία ἐν οὐρανοῖς σημανθῇ. Ἀδύνατον ἦν ἄνθρωπον φθαρτὸν γενό-
μενον αἰώνιον διαμένειν · καὶ ἰδοῦ τοῦτο διὰ Χριστοῦ γεγένηται, ἵνα
πιστεύωμεν τὴν ἐσομένην τῆς σαρκὸς τῶν ἁγίων ἀφθαρτον καὶ αἰώνιον
διαμονήν.

Revera Hippolyti Romani. Locum alibi graece non inveni. Exstat armenice et
iberice cum gallica versione P.O. t. XXVII, 1954, p. 162 sq. ¹ ἐκ τῆς addidi
² εὐλογίας + τῆς cod.

3. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἐλέγχου καὶ ἀνατροπῆς ¹ τῆς
ψευδωνύμου γνώσεως · ὅτι τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα τῆς σαρκὸς
πάθη κατεδέξατο ὁ Κύριος ὡς ἡμεῖς καὶ οὐ δοκῆσει.

Ἐπεὶ περισσὴ καὶ ἡ εἰς τὴν Μαρίαν αὐτοῦ κάθοδος. Τί γὰρ καὶ εἰς
αὐτὴν κατήει, εἰ μηδὲν ἡμελλε λήψεσθαι παρ' αὐτῆς; Ἔτι τε, εἰ
μηδὲν εἰλήφει παρὰ τῆς Μαρίας, οὐκ ἂν τὰς ἀπὸ τῆς ² γῆς εἰλημμένας
προσίετο τροφάς, δι' ὧν τὸ ἀπὸ τῆς ³ γῆς ληφθὲν τρέφεται σῶμα ·
οὐδ' ἂν τὰς ⁴ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὁμοίως Μωσῆ καὶ Ἡλίᾳ ⁵ νησ-
τεύσας ἐπέεινε ⁶, τοῦ σώματος αὐτοῦ ⁷ τὴν ἰδίαν ἐπιζητούντος ⁸
τροφὴν · οὐδ' ἂν Ἰωάννης ὁ μαθητῆς αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ γράφων εἰρήκει ·
« Ὁ δὲ Ἰησοῦς κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὀδοπορίας ἐκαθέζετο » ⁹ · οὐδ'
ἂν ὁ Δαυὶδ προαναπεφωνήκει ¹⁰ εἰς αὐτὸν ¹¹ « καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν
τραυμάτων μου προσέθηκάν » ¹².

Contra haereses III, 22, 2 = Hespel I, p. 193, lin. 26-36. Graece exstat P.G. 7,
956 C 2 - 957 B 2; HARVEY, t. II, p. 122, ex Theodoretī (= Th.) *Eranistae Dial.* I.
¹ ἀνατροπή cod. ² τῆς om. Th. ³ τῆς om. Th. ISV. ⁴ τὰς : εἰς Th.
⁵ Μωυσῆ καὶ Ἡλίᾳ Th. J : ὡς Μωυσῆς καὶ Ἡλίας Th. ISV. ⁶ Cf. Luc.
4, 1-2. ⁷ αὐτοῦ om. Th. ⁸ τὴν ἰδίαν ἐπιζ cod. Th. J : ἐπιζ. τὴν ἰδίαν
Th. ISV. ⁹ Ioh. 4, 6. ¹⁰ προανεφωνέκει cod. ¹¹ περὶ αὐτοῦ Th. JV,
πρὸς αὐτόν Th. IS. ¹² Ps. 68, 27 ¹¹⁴.

¹¹⁴ Has lectiones sumpsi ex editione *Eranistae* a Rev. Patre G. H. Ettlinger parata :
I = cod. Athous Iberorum gr. 379 (saec. x); J = cod. Athous Iberorum gr. 387 (saec.
xiii); S = cod. Scorial. Ψ III.17 (saec. x-xi); V = cod. Vat. gr. 624 (saec. xii).

4. Τοῦ αὐτοῦ ὁμοίως · Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται καὶ τὰ εὐαγγέλια
ἐκήρυξαν τὸν Χριστὸν γεννηθέντα ἐκ παρθένου καὶ παθητὸν ἐπὶ ξύλου
καὶ ὄρατὸν ἐκ νεκρῶν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνερχόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ
πατρὸς δοξαζόμενον καὶ βασιλέα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Locum alibi graece non inveni. Est revera Melitonis excerpti XV initium secun-
dum recensioem Timothei Aeluri et pars prior loci a Severo bis adducti, iam in
Oratione IIa ad Nephthium, trad. LEBON CSCO vol. 120 (*Scriptores Syri* IV, 7),
p. 36, lin. 28-31, et iterum in *Apologia Philalethis*, Hespel III, p. 68, lin. 7-11.
Alias versiones edidit H. JORDAN, *Armenische Irenaeusfragmente...* (T.U. 36, 3),
Leipzig, 1913.

5. Τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου καὶ μάρτυρος ἐκ τῆς πρὸς
Ἐφεσίους ἐπιστολῆς · ὅτι πρῶτον ὁ κύριος παθητὸς κατὰ τὴν σάρκα
γεγονώς, ὕστερον ἀπαθῆς κατὰ ταύτην ἐγένετο τὴν τῆς θείας φύσεως
ἀπάθειαν μηδέποτε ἀποβαλὼν ·

Εἷς ἐστὶν ἱατρὸς σαρκικός καὶ πνευματικός, γεννητὸς καὶ ἀγέννητος,
ἐν ἀνθρώποις θεός, ἐν θανάτῳ [καὶ] ¹ ζωῇ ἀληθινός, καὶ ἐκ Μαρίας
καὶ ἐκ θεοῦ, πρῶτον παθητὸς καὶ τότε ἀπαθῆς, Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ
κύριος ἡμῶν.

Ad Ephesios VII, 2 = Hespel I, p. 202, lin. 27-31 et p. 231, lin. 9-12. ¹ καὶ
delevi.

6. Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐκ τοῦ περὶ σαρκώσεως
καὶ πίστεως λόγου · ὅτι ἐν τῇ ταφῇ τοῦ σώματος καὶ οὐκ ἐξ αὐτῆς
ἐνώσεως ἡ φθορὰ κατηργήθη · Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπειράσθη — καὶ ἀπαρχὴ
ἀναστάσεως ἀναδειχθῆ.

P.G. 10, 1136 A 2 - B 2 = Hespel I, p. 201, lin. 10-22.

7. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου · ὅτι καθάπερ τὸ σῶμα τοῦ
κυρίου, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ δεκτικὴ ἦν τῶν φυσικῶν καὶ ἀκατηγορητῶν
παθῶν · Πῶς δ' ἂν λέγοιτο ἄψυχον — τρώσις σώματος σαρκὸς ἀσθε-
νήματα.

Col. 1133 B 4-14 = Hespel I, p. 86, lin. 29-37, lin. 4; p. 199, lin. 26-35; III A,
p. 113, lin. 21-30.

8. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἐκθέσεως τῆς κατὰ μέρος πίστεως · ὅτι
μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπαθῆς ὁ κύριος καὶ ἀθάνατος τὸ ἴδιον σῶμα
πεποίηκε καὶ οὐκ ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως ὡς τινες μυθολογοῦσιν · Τῆς
θεότητος τὸ παθητικὸν τῆς σαρκὸς — οὗτοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ
σωζούσης ὁμολογίας ἐκτός.

Col. 110 C 5 - D 4, revera Apollinaris (H. LIETZMANN, *Apollinaris von Laodicea*,
Tübingen, 1904, p. 168, lin. 11-21) = Hespel I, p. 88, lin. 2-13; p. 201, lin. 32 - 202,
lin. 7.

9. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἰβ' κεφαλαίων ἀναθεματισμός · Εἴ τις λέγοι τρεπτόν ἢ ἀλλοιωτόν τὸν Χριστὸν καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν ἄτρεπτον τῷ πνεύματι, ἄφθαρτον τῇ σαρκί, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω.

Col. 1132 D 2-4 = Hespel I, p. 222, lin. 24-26; II A, p. 104, lin. 13-15; p. 105, lin. 31 - 106, lin. 1.

Τοῦτον τὸν ἀναθεματισμὸν προφέρουσι ἀνοήτως οἱ δοκῆται περι-
κόπτοντες τὴν αὐτῷ ¹¹⁵ γενομένην παρὰ τοῦ διδασκάλου ἐρμηνείαν ¹¹⁶.

10. [Λεοντίου μοναχοῦ] ἐρμηνεία τοῦ εἰρημένου ἀναθεματισμοῦ · Πῶς δ' ἂν λέγοι τις τρεπτόν — ἢ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν.

Col. 1132 D 6-10 = Hespel I, p. 222, lin. 27-31; III A, p. 104, lin. 21-25.

Ἴδου σαφῶς ὁ θαυματουργός, τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν σαφηνίσας, ἔδειξε διὰ τῆς ἐρμηνείας ὡς κατὰ τῶν τολμώντων Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων λέγειν ἐγκαταλελειφθαι τοῦ κυρίου τὴν ψυχὴν εἰς τὸν ἄδην καὶ τὴν σάρκα αὐτοῦ διεφθάρθαι ἐν τῷ τάφῳ τὸν ἀναθεματισμὸν ἐξεφώνησε, καὶ οὐ κατὰ τῶν ὁμολογούντων παθητὴν εἶναι καὶ θνητὴν καὶ τῶν φυσικῶν παθῶν δεκτικὴν πρὸ τῆς ἀναστάσεως τὴν τοῦ κυρίου σάρκα. Πῶς γὰρ ἂν, εἰ μὴ οὕτως ἐφρόνει, τοὺς ἄκτιστον λέγοντας τὴν τοῦ κυρίου σάρκα ἀνεθεμάτιζεν ἐν αὐτοῖς τοῖς κεφαλαίοις;

11. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου · Εἴ τις λέγοι ἄκτιστον — καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐπιδειζόμενον καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω.

Col. 1128 A 2-6.

12. Ἐρμηνεία τοῦ ἀναθεματισμοῦ δεικνύουσα σαφῶς ὅτι κτιστὴ <ἢ> ¹¹⁷ τοῦ ἀκτίστου λόγου σὰρξ καὶ παθητὴ ἐτύγχανε καὶ θνητὴ πρὸ τῆς ἀναστάσεως · εἰ γὰρ ἦν ἀπαθής, φησιν, οὔτε τρώσιν ἤλων ἐπέδεχτο, οὔτε λόγῃς νύξιν ὑπέμενε. Ὁ δὲ κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοὺς τύπους τῶν ἤλων καὶ τῆς λόγῃς τὴν νύξιν ἐπέδειξε πιστούμενος τοὺς μαθητὰς ὅτι ἐν ᾧ πέπονθε σῶματι, ἐν τούτῳ ἀνέστη, ἀπαθὲς ἔχων λοιπὸν αὐτὸ καὶ ἀθάνατον ·

Πῶς δ' ἂν ἄκτιστον λέγοιτο — καὶ τοῦ σώματος τὴν ἀλήθειαν ¹¹⁸.

Col. 1128 A 8 - B 1.

¹¹⁵ ἑαυτῷ cod.

¹¹⁶ De hac re disputat Severus (Hespel II A, p. 104-106), sed omnino diverse.

¹¹⁷ ἢ addidit.

¹¹⁸ Post ἀλήθειαν cod. addit κε (φάλαιον) Ε' : ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἄφθαρτον τὸ τοῦ κυρίου σῶμα, τούτεστιν ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον, id est iterum titulum huius capituli.

13. Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος ἐξ ἑορταστικῆς ἐπιστολῆς · ὅτι καθ' ὁμοίότητα τοῦ κυρίου ἀνιστάμενοι καὶ ἡμεῖς ἐκ νεκρῶν τὸ σῶμα ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον ἀποληψόμεθα, καθάπερ καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον ἀπέλαβε σῶμα ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν.

Τοὺς γὰρ πιστοὺς ἴσμεν ἐπ' ἐλπίδι ἀγαθῇ διαβεβαιουμένους καὶ λέγοντας · Εἴ ἢ ἀρχὴ τῶν πάντων, « ὁ πρωτότοκος τῆς κτίσεως » ¹, καὶ « τῶν κεκοιμημένων ἀπαρχὴ » ² γεγένηται, « πρωτότοκος καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν » ³, ἵνα συναναστήσῃ ἡμᾶς ἑαυτῷ καὶ καθίσῃ « ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς » ⁴, δι' οὗ ἀνείληφε σῶματος ἀπὸ τῆς παρθένου, δῆλον δὲ ⁵ ὅτι καθ' ὁμοίότητα τῆς ἀπαρχῆς τῶν κεκοιμημένων, τοῦ πρωτοτόκου ἐκ τῶν νεκρῶν, πάντες οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται μετασχηματιζόμενοι καὶ συμμορφούμενοι « τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ » ⁶ · ὅπερ κἀκεῖνο, τὸ μετὰ βεβαιότητος λεγόμενον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου « Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ <τὸ> θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν » ⁷, οὕτως ἀποπληρωθήσεται.

Locum non inveni. ¹ Col. 1, 15. ² I Cor. 15, 20. ³ Col. 1, 18.
⁴ Hebr. 1, 3. ⁵ δὲ cod., fortasse delendum. ⁶ Phil. 3, 21. ⁷ I Cor. 15, 53.

14. Τοῦ αὐτοῦ μεθ' ἕτερα πάλιν · ὅτι καθάπερ ἡμεῖς ἀνιστάμενοι ἐκ νεκρῶν τὸ σῶμα ἄλλοιον ἀπολαμβάνομεν, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιφαινομένην αὐτῷ ποιότητα. « Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν » ¹. οὕτω καὶ ὁ κύριος τὸ ἴδιον σῶμα ζωοποιήσας μετὰ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι ἄφθαρτον ἐποίησε, τούτεστιν ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἣν λέγει ὁ διδάσκαλος ² ἀλλαγὴν ὑπομεῖναι τὸν κύριον · οὐ γὰρ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος μεταβεβλήσθαι διδάσκει, μὴ γένοιτο.

Ἦνπερ λογικὴν λατρείαν ἀγνώως ἐπιτελοῦντες ἐπαίρωμεν « ὁσίας χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν » ³, εὐέλπιδες ὄντες ὅτι ἐκατέρωθεν ζωοποιούμεθα, εἴπερ ὡς ζῶντες καὶ πάλιν ζησόμενοι. Καταπαύσομεν τὰς νηστείας ἐσπέρας σαββάτω, ἐπιφωσκούσης τῆς ἀγίας κυριακῆς τῆς πρὸ τεσσάρων εἰδῶν ἀπριλίων, ἣτις ἐστὶ φαρμὸνθ πεντεκαϊδεκάτη ⁴, ἐν ἣ ἀναστὰς ὁ ζῶν καὶ γενόμενος νεκρὸς καὶ πάλιν ζῶν εἰς τὸν αἰῶνα ⁵, τὴν διάνοιαν τῶν μαθητευόντων αὐτῷ δοκούντων « πνεῦμα θεωρεῖν » ⁶ διήγειρε λέγων · « Τί τεταραγμένοι ἐστέ καὶ διατί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουνσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ψηλαφήσατέ ⁷ με καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα · καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας » ⁸, ἄπερ ὡς εἰκὸς παρέθετο διὰ τὴν ἐν αὐτῷ γενομένην ἀλλαγὴν, δι' ἣν « ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι αὐτόν » ⁹, ἐπεὶ καὶ ἐν τούτῳ ἔδει αὐτὸν πρωτεύειν ¹⁰, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ῥητόν. Ὅθεν καὶ ψηλαφῶν τις αὐτὸν ἐπετήδευσε,

ὅς καὶ ἀληθῶς πληροφορηθεὶς περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, οὐχ ἕτερον ἀπ' ἑτέρου ἐσχηκότος¹¹ σῶμα, καὶ κύριον <καὶ>¹² θεὸν αὐτὸν ἐπικαλεῖται¹³.

Locum non inveni. ¹ I Cor. 15, 53. ² διδάσκαλος *in marg.*: ἀπόστολος *erasum in textu.* ³ I Tim. 2, 8. ⁴ 10 Aprilis an. 309. ⁵ Cf. Apoc 1, 18. ⁶ Luc. 24, 37. ⁷ ψηλαφήσετε *cod.* ⁸ Luc. 24, 39-41. ⁹ Luc. 24, 16. ¹⁰ Col. 1, 18. ¹¹ ἐσχηκότος *scripsi*: ἐσχηκώς τὸ *cod.* ¹² καὶ *addidi.* ¹³ Cf. Ioh. 20, 27-28.

15. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος λόγου · ὅτι τὰ φυσικὰ καὶ ἀναμάρτητα πάθη προσήκατο ὁ κύριος.

Καὶ ὅτι « κοπιάσας ἐξ ὁδοιπορίας ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῆς πηγῆς »¹ · καὶ ὅτι ἐπὶ Λαζάρῳ ἐδάκρυσε² · καὶ ὅτι εἶπεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους · « περιλυπὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου »³ καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἐπιπτεν χαμαὶ καὶ προσήχετο⁴ · καὶ ὅτι συλλαβόντες αὐτὸν ἔδησαν καὶ ἤγαγον πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς⁵ · καὶ ὅτι ὁ ὑπηρέτης ὁ παρεστηκώς ῥάπισμα δέδωκε τῷ Ἰησοῦ⁶ · καὶ ὅτι ἐνέδυσαν αὐτὸν πορφύραν καὶ ἐπέθηκαν αὐτῷ στέφανον πλέξαντες ἐξ ἀκανθῶν⁷ · καὶ ὅτι ἀπήγαγον αὐτὸν ἔξω, ἵνα σταυρώσωσι καὶ σταυρώσαντες καθήλωσαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ · καὶ ὅτι εἰπόντος αὐτοῦ « Διψῶ »⁸, σπόγγον περιθέντες καλάμῳ ἀπὸ τοῦ ὄξους ἐπότιζον⁹ · καὶ ὅτι « γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε πιεῖν »¹⁰ · καὶ ὅτι « κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα »¹¹ καὶ ἐξέπνευσε · καὶ ὅτι καθελόντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἐνείλησαν συνδόνη¹² καὶ τῷ μίγματι τῆς « σμύρνης καὶ ἀλός »¹³ « καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν »¹⁴ · καὶ ὅτι ἔθηκαν αὐτὸν ἐν καινῷ μνημείῳ¹⁵, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια σποράδην ἐν ταῖς γραφαῖς ἀναγεγραμμένα δηλοῦσιν ὅτι γέγονεν ὁ λόγος σὰρξ καὶ¹⁶ ἐφάνη ἄνθρωπος Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὡς καὶ πάντες ἄνθρωποι καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἀμαρτίας μόνης. Εἰ γὰρ μὴ καθ' ὁμοιότητα ἐγεγονεί ὁ λόγος σὰρξ ὡς πάντες ἄνθρωποι, οὐδὲν μέγα, οὐδὲ παράδοξον, οὐδὲ ξένον εἶγε ἄλλο τι τὸν λόγον τις θέλει παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθενεῖαν γεγονέναι · εἰ δὲ κατὰ βούλησιν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τῶν ὄλων διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν γέγονε παρ' ἀξίαν ὁ θεὸς λόγος σὰρξ, χάρις¹⁷ θεοῦ τοῦτο καὶ μᾶλλον δύναμις ἐν αὐτῷ θεία τῷ γεγενημένῳ δι' ἡμᾶς ἀνθρώπων · ὅθεν ὁμολογοῦντες καὶ αὐτὸν μετεσχηκέναι τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, τὸν θεὸν λόγον ὄντα υἱὸν θεοῦ δοξάζομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν.

Locum non inveni. ¹ Ioh. 4, 6. ² Cf. Ioh. 11, 35. ³ Matth. 26, 38; Mc. 14, 34. ⁴ Cf. Matth. 26, 39; Mc. 14, 35. ⁵ Cf. Luc. 22, 54; Ioh. 18, 12-13. ⁶ Cf. Ioh. 18, 22. ⁷ Cf. Matth. 27, 28; Mc. 15, 17; Ioh. 19, 2. ⁸ Ioh. 19, 28. ⁹ Cf. Matth. 27, 48; Mc. 15, 36. ¹⁰ Matth. 27, 34. ¹¹ Ioh. 19, 20. ¹² Cf.

Mc. 15, 46. ¹³ Ioh. 19, 39. ἀλλόης *cod.* ¹⁴ Ioh. 19, 40. ¹⁵ Cf. Matth. 27, 60. ¹⁶ καὶ *bis cod.* ¹⁷ χάρις *scripsi*: χωρὶς *cod.*

16. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ὁμοίως · Θελήματι θεοῦ ὁ λόγος — ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι.

P.G. 18 A 5-12. Fortasse ex Actis concilii ephesini (ACO I, 1, 2, p. 39; I, 1, 7, p. 89).

17. Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος ἐκ τοῦ Β' λόγου τῶν πρὸς Πορφύριον αὐτῷ γεγραμμένων τὸν δεισιδαίμονα καὶ ἐπιγεγραμμένων Εἰς τὰ λεσχηνευθέντα ὑπὸ Πορφυρίου κατὰ Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν · ὅτι παθητῷ σώματι καὶ θνητῷ πέπονθεν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς καὶ οὐκ ἀπαθεῖ καὶ ἀθανάτῳ ὡς μυθολογοῦσιν οἱ Μανιχαῖζοντες δοκῆται.

Καὶ ἔπαθεν ἀπαθῆς μένων καὶ ἔθανεν ἀθανασίαν τῷ θνητῷ προσποριζόμενος¹. Σῶμα μὲν γὰρ ὑπὸ σώματος τυπτόμενον ἢ τεμνόμενον τοσοῦτον τύπτεται <ἢ τέμνεται>² ὅσον ἂν τὸ τύπτον τύπτῃ καὶ τὸ τέμνον τέμνῃ. Κατὰ ἀντιτύπησιν γὰρ τοῦ ὑποκειμένου τῷ τύπτοντι ἢ πληγῇ γίνεται, ἐν ἴσῳ πάθει τῶν ἐκατέρων ὄντων, καὶ τοῦ δρώντος καὶ τοῦ δρωμένου. Ἀμέλει ἐὰν μὴ τὸ τεμνόμενον μετὰ ὀλίγης ἕξεως ἀντιτορήσῃ³ τῷ τέμνοντι, τὸ τέμνον τεμῖν οὐ δύναται⁴. Τῇ γὰρ φορᾷ τοῦ ξίφους οὐκ ἀντιπαραμείναντος τοῦ ὑποκειμένου σώματος, ἀλλὰ συνειζάντος⁵ μᾶλλον, ἄπρακτος γίνεται ἢ ἐνέργεια, οἷον καθάπερ ἐπὶ τῶν λεπτομερεστέρων σωμάτων πυρὸς ἢ ἀέρος · ἐκλύεται γὰρ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀνεργήτος⁶ τῶν στερεωτέρων ἢ ὀρμῇ τῶν⁷ σωμάτων. Εἰ δὲ πῦρ ἢ ἀέρα λίθος ἢ σίδηρος ἢ ξύλον ἢ ἄλλο τι⁸, οἷς⁹ ἄνθρωποι χρώμενοι καθ' ἑαυτοὺς ἄλλο τι τέμνουσι¹⁰, τρώσαι τε καὶ διελεῖν οὐ δύναται¹¹ παρὰ τὸ εἰκτικῆς τε αὐτὰ¹² καὶ λεπτομερεστέρας φύσεως τυγχάνειν, πῶς οὐ μᾶλλον ἄτρωτος ἔμενεν ἢ σοφία καὶ ἀπαθῆς, οὐδὲν πρὸς οὐδενὸς κακνομένη, κἂν τεμνομένῳ συνῆν καὶ προσηλωμένῳ τῷ σώματι.

Excerptum II apud G. N. BONWETSON, *Methodius* (GCS 27), Leipzig, 1917, p. 505, 21 - 506, 4 = ed. ¹ ποριζόμενος ed. ² ἢ τέμνεται *homoioteleuti causa om. cod.* ³ ἀντιτορήσῃ ed. ⁴ τέμνειν οὐ δυνήσεται ed. ⁵ συν-ἕξαντος *cod.* ⁶ ἀνεργήτος + <ἢ> ed., *sed om.* ἢ ἀντε ὀρμῇ. ⁷ τῶν *om. ed.* ⁸ τι *om. ed.* ⁹ οἷς + οἷ ed. ¹⁰ καθ' — τέμνουσι: καθ' ἑαυτῶν ἀλληλοφονοῦσι ed. ¹¹ δύναται *cod.* ¹² αὐτὸ ed.

18. Καὶ μετ' ὀλίγα ὁμοίως · Ἐπαθε γὰρ¹ τῷ σταυρῷ παγείς² ὁ λόγος, ἵνα ἀπλώσῃ ἀπονεαρκωμένον πλάνῃ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ ἄνω τε καὶ θεῖον μέγεθος, τῷ ξύλῳ ἀξιώσας³ τῆς ζωῆς αὐτόν, οὐ πρόσθεν ἀπελήλατο⁴, ὅτι τούτῳ τὰ πάθη τῷ σχήματι ἡμβλυνε⁵, πάθος παθῶν διὰ τοῦ παθεῖν γενόμενος καὶ θάνατος διὰ τοῦ θανεῖν

θανάτου⁶, οὐ χειρωθεὶς θανάτῳ, οὐδὲ ἀλγυνθεὶς ὑπὸ πάθους. Οὐτε γὰρ πάθος ὄλωσ αὐτὸν ἐξέτηξεν⁷, οὐτε θάνατος ἐλυμήνατο, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ παθητῷ μένων ἀπαθῆς καὶ ἐν τῷ θνητῷ ἀθάνατος, πᾶν ὅσον ἄκρον⁸ καὶ μέσον καὶ ἄνω τῆς ψυχῆς⁹ κατειληφώς, ἵνα τὸ παθητὸν ἀπαθὲς κατασκευάσῃ¹⁰ καὶ τὸ θνητὸν, θεότητι κεράσας, ἀθάνατον¹¹, καὶ ἡττηθῆι τελείως¹² ὁ θάνατος, εἰς ἀφθαρσίας ἐκτύπωμα ἀνασταυρωθείσης τῆς σαρκός.

Excerptum III, ed. cit., p. 506, 23 - 507, 7. ¹ γὰρ + σαρκὶ (delendum) ed. ² προσπαγεῖς ed. ³ ἀξιώσας scripsi: ἐξιώσας cod., ἐξισώσας ed. ⁴ ἀπελήλατο scripsi: ἀπήλετο cod., ἀπήλαστο ed. ⁵ ἡμβλυνται ed. ⁶ θανάτῳ cod. ⁷ ἐξέστησεν ed. ⁸ ἄηρ ed. ⁹ τῆς ψυχῆς om. ed. ¹⁰ ἵνα - κατασκευάσῃ om. ed. ¹¹ ἀθανάτῳ Bonewetsch, iniuria quidam (ἀθάνατον cod. M). ¹² καὶ - τελείως: ἡττηθῆι τε τελείως ed.

19. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἀγλαοφώντος τοῦ περὶ ἀναστάσεως διαλόγου· ὅτι τὸ παθητὸν σῶμα καὶ θνητὸν ἐνώσας ἐν ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ὁ λόγος διὰ τοῦ παθεῖν τὴν ἀπάθειαν καὶ διὰ τοῦ ἀποθανεῖν τὴν ἀθανασίαν ἡμῖν ἐδωρήσατο.

Διὰ τοῦτο « Ἐὐλογῆσαι σε ὁ λαὸς ὁ πτωχός· ἐγένου γὰρ πάσῃ πόλει¹ ταπεινῇ βοηθός »², ἐξαποστείλας ὀδηγήσαι³ ἡμᾶς πρὸς ἀλήθειαν τὸν λόγον σου ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃς ἀπαθῆς αὐτὸς ὢν⁴ τὸ πολυπαθὲς ἡβουλήθη⁵ σῶμα⁶ ἀναλαβεῖν⁷, ἵνα τῷ πάθει⁸ τὸ ἀπαθὲς διὰ τοῦ παθεῖν τῶν παθῶν πάθος γενόμενον⁹ <τὸ παθὸς>¹⁰ ἀνέλῃ, καὶ διὰ τοῦ θανεῖν τὸ ἀθάνατον θάνατος θανάτου εὑρεθὲν θάνατον¹¹ σβέσῃ, ὥστε τὸ θνητὸν εἰς ἀθάνατον καὶ τὸ παθητὸν εἰς ἀπαθὲς διὰ τὴν σὴν πρὸς ἡμᾶς ἄφραστον¹² ἀγαθουργίαν μεταβληθῆναι· τῷ γὰρ νεύματι¹³ σου ἀνθέστηκεν ὄλωσ¹⁴ οὐδὲν καὶ τῇ ἀκινήτῳ σου ἀντιπράξαι¹⁵ οὐδεὶς εὐτονεῖ βουλή¹⁶.

Locus iste, De resurrectione III, 23, 4-5 (ed. cit., p. 420, 24 - 421, 7, germanice ex versione slavonica = SI) exstat graece in excerpto multo longiore (III, 23, 2-12) cod. Paris. gr. 1115 (= P), fol. 204r-205v, cuius editio paratur a J. Paramelle. ¹ πόλει cod. Is.: ψυχῇ PSI. ² Is. 25, 3-4. ³ Ἐξαπέστειλας ὀδηγήσοντα PSI. ⁴ ὢν αὐτὸς P. ⁵ ἡβουλήθη: σῆ βουλή recte PSI. ⁶ σῶμα om. P. ⁷ ἀνέλαβεν recte PSI. ⁸ τῷ πάθει cod. SI (durch Leiden): τὰ πάθη melius P. ⁹ γενόμενος cod., γεγεννημένος P. ¹⁰ τὸ παθὸς ἀνέλῃ: von den Leiden befreie SI. Cum τῷ πάθει (supra, adn. 8) τὸ παθὸς requiritur, sed non cum τὰ πάθη. Ergo iniuria om. cod., sed recte om. P. ¹¹ τὸν θάνατον recte P. ¹² ἄφραστον πρὸς ἡμᾶς P. om. SI. ¹³ νεύματι: βουλήματι P. ¹⁴ ὄλωσ om. P et fortasse SI. ¹⁵ ἀντιπαρατάξαι recte P. ¹⁶ καὶ τῇ ἀκιν. — βουλή om. SI.

20. ATHANASIUS ALEXANDRINUS, *De passione et cruce*, §§ 11-12 (P.G. 28, 205 A 13 - D 2) = Hespel II B, p. 168, lin. 17-169, lin. 13. —

21. *Contra Apollinarem* I, § 5 (P.G. 26, 1101 A 4-15) = Hespel I, p. 50, lin. 30-51, lin. 4; p. 188, lin. 29-189, lin. 2. — 22. *Oratio de incarnatione Verbi*, § 26 (P.G. 25, 141 A 1 - B 8) = Hespel I, p. 121, lin. 28-122, lin. 15. — 23. *In Canticum*, §§ 3-4 (P.G. 27, 1356 B 3 - C 4) = Hespel II B, p. 170, lin. 20-171, lin. 1. — 24. *Et post alia*, § 6 (col. 1360 B 1-15) = Hespel II B, p. 171, lin. 3-16. — 25. *Contra Arianos Oratio* III, § 56 (P.G. 26, 440 B 11 - C 5) = Hespel I, p. 126, lin. 16-21 et alibi. — 26. *Epistula ad Epictetum*, § 10 (P.G. 26, 1065 C 14 - 1068 A 9). — 27. *Oratio de incarnatione Verbi*, § 31 (P.G. 25, 149 C 10 - D 8). — 28. *Contra Arianos Oratio* III, § 48 (P.G. 26, 425 B 12 - C 3) = Hespel I, p. 119, lin. 16-21. — 29. *Contra Apollinarem* I, § 6 (P.G. 26, 1104 B 2-9) = Hespel I, p. 98, lin. 8-14; II B, p. 174, lin. 1-7. — 30. *Contra Apollinarem* I, §§ 15-16 (col. 1121 A 8 - C 10). — 31. *Epistula ad Maximum*, §§ 3-4 (P.G. 26, 1088 D 4 - 1089 C 1) = Hespel I, p. 127, lin. 30-128, lin. 21. — 32. *Contra Arianos Oratio* II, § 55 (P.G. 26, 261 C 12 - 264 A 4) = Hespel I, p. 119, lin. 36-120, lin. 6. — 33. *Contra Arianos Oratio* III, § 58 (col. 444 D 2 - 445 A 12) = Hespel I, p. 105, lin. 14-26, et alibi. — 34. *Ex eadem Or.*, § 32 (col. 392 A 13 - C 5) = Hespel II B, p. 158, lin. 20-159, lin. 9; p. 171, lin. 22-34. — 35. *Et post alia*, § 55 (col. 437 C 4 - 440 A 7) = Hespel II B, p. 159, lin. 11-21. — 36. *Ex eadem Or.*, § 34 (col. 396 B 14 - C 3). — 37. *Epistula ad Epictetum*, § 8 (P.G. 26, 1064 B 3-9). — 38. *Ex eadem epist.*, § 7 (col. 1061 B 5-9). — 39. *Ex eadem epist.*, § 5 (col. 1060 A 8-11). — 40. *De incarnatione et contra Arianos*, §§ 3-4 (P.G. 26, 989 A 15 - B 13) = Hespel I, p. 55, lin. 31-56, lin. 9. — 41. *Contra Arianos Oratio* III, §§ 40 (P.G. 26, 409 A 12 - B 2) = Hespel I, p. 56, lin. 11-16; III, p. 44, lin. 18-23. — 42. *Ex eadem Or.*, § 38 (col. 405 B 5 - C 2) = Hespel I, p. 57, lin. 1-9. — 43. PSEUDO-JULIUS¹¹⁹, *De Unione*, § 7 (H. LIETZMANN, *Apollinaris*, p. 188, lin. 4-19) = Hespel I, p. 57, lin. 12-28.

44. Σευήρου αἰρετικοῦ ἐκ τοῦ Φιλαλήθους αὐτοῦ λόγου, κεφ. ρκγ'· Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ τῶν θεοπρεπῶν ἀξιωματῶν μεταλαχόντες, οὐχ ἡ ἀνθρωπίνῃ τοῦ Χριστοῦ φύσει.

Locum non inveni.

45. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Πέρσας ἐπιστολῆς· Τὸ γὰρ μετὰ τὴν ἐνωσιν σώζεσθαι τὰς δύο φύσεις ὁμολογεῖν οὐδὲν ἕτερον ἢ λῦσαι καὶ διαζεῦξαι τὴν σάρκωσιν ἡγουν ἐνανθρώπησιν, ὡς ἄλλην μὲν εἶναι

¹¹⁹ Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου ἐπισκόπου Ῥώμης cod.!

τὴν φύσιν τὴν τὰ θεοπρεπῆ θαυματουργοῦσαν, ἄλλην δὲ τὴν τὰ ἀνθρώπινα ὑπομένουσαν.

Locum non inveni.

46. Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς Σωζοπολίτας ἐπιστολῆς · ὅτι δεῖ ἐκουσίως ἡμᾶς ὁμολογοῦντας πεπονθέναι τὸν σεσαρκωμένον τοῦ θεοῦ λόγον μὴ ἀρνεῖσθαι τὴν καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένην αὐτῷ σάρκα πρὸ τῆς ἀναστάσεως τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν εἶναι δεκτικὴν, ἵνα μὴ τῆς Μανιχαϊκῆς φαντασίας τὸ ἔγκλημα καταγράψωμεν ἑαυτῶν.

Τὸ δὲ ἐπ' αὐτὴν λέγειν τὴν θεότητα — ἀμαρτίαν δὲ οὐκ ἐποίησεν.

Epistula 261 § 3 (*P.G.* 32, 972 A 4 - B 11) = *Hespel* II A, p. 115, lin. 1-21.

47. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ εὐχαριστίας λόγου · Ὡς οὖν κατεδέξατο τὴν πείναν ὁ κύριος — τῇ σαρκὶ ἐπιγενέσθαι σύμπτωμα συγχωρῶν.

Homilia de gratiarum actione § 5 (*P.G.* 31, 228 C 14 - 229 A 1) = *Hespel* I, p. 103, lin. 23-30.

Appendix

48. Τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου Κατὰ Εὐνομίου · Εἰ μαίνη καὶ τολμᾶς λέγειν ὅτι συνεκράθησαν αἱ φύσεις καὶ παρεληλύθει τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ σὺν τοῖς ὀστέοις τραπὲν εἰς θεοῦ φύσεως ἀξίωμα, μάνηθι εἰπεῖν ὅτι πνεῦμα γέγονεν ἢ σὰρξ ἐκείνη καὶ τὰ ὀστᾶ.

Fere eadem invenies in florilegio dicto *Doctrina Patrum de incarnatione Verbi*, Cap. II, n. VI (ed. Fr. DEBKAMP, Münster in Westf., 1907, p. 12), sub. titulo Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐκ τῆς πρὸς Σωζοπολίτας ἐπιστολῆς.

49. Καὶ μεθ' ἕτερα · Εἰ ὄλος ὁ πατήρ ἐν ὄλω τῷ υἱῷ καὶ ὄλος ὁ υἱὸς ἐν ὄλω τῷ πατρί, ποῦ τὸ τέλειον καὶ ποῦ τὸ λείπον;

Locum non inveni.

Ταύτην τὴν ῥῆσιν οὐ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων εἰρήκαμεν. Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ἡ μὲν ἔνωσις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ συμφυεστέρα μὲν, προσωπικὴ δέ, ἡ δὲ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ ἔνωσις φυσικὴ, καθ' ὑπόστασιν, ὁμοφυῆς. Εἰρήκαμεν δὲ τὴν χρῆσιν πρὸς ἀναίρεσιν τῆς λεγομένης ἐν τῷ ποσῷ τῆς δυάδος διαιρέσεως.

50. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ἀπολινάριον · Ὅποτε τοίνυν ἐν τῷ Χριστῷ τινα ὀρώμεν ὡς ἀνθρώπινα ὥστε μηδὲν αὐτὰ δοκεῖν τῆς κοινῆς τῶν

ἀνθρώπων ἀφεστάναι σαθρότητος, τινὰ δὲ οὕτως θεῖα ὡς ἕτερα μηδεμιᾶ φύσει πλὴν ἐκείνης τῆς κατὰ τὴν θεότητα τῆς ἀπορρήτου συμβαίνει, ὅπως ἂν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ ἑκατέρας φύσεως ἀποδειχθῆ ἢ ἀλήθεια.

Locus iste proficiscitur ex excerpto XIV florilegii alterius S. Leonis Magni (*ACO* II, 4, p. 125), quod est revera fragmentum Origenis, *De principiis* II, 6, 2 e translatione Rufini (*P.G.* 11, 210 C 14 - 211 A 8).

51. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ πίστεως · Ὅτι μὲν ἐπέμφθη γνώσκεις, ὅτι δὲ ὁ πέμψας με, φησί, μετ' αὐτοῦ ἔστιν οὐκ ἀκήκοας; « Ὁ πέμψας με, φησί, μετ' ἐμοῦ ἔστι »¹, καὶ οὐκ ἐδιδάχθης διὰ τῶν εἰρημένων ὅτι καὶ ἀποστέλλεται καὶ οὐ χωρίζεται; Ἀποστέλλεται μὲν γὰρ ὡς ἄνθρωπος διὰ φιλανθρωπίας, οὐ χωρίζεται δὲ διὰ τῶν φύσεων ἄτμητον.

Locum non inveni. ¹ *Ioh.* 8, 29.

(à suivre)

75116 Paris,
19, rue de l'Amiral d'Estaing.

Marcel RICHARD.